

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

416

RAZORI

LIST ZA ODRASLO MLADINO

1

ZA ŠOLSKO LETO

1936

1937

V S E B I N A

Ivanka Kalinova: Zadnje slovo 1. — Ing. Lupša Ferdo: V prašumah na Malajskem polotoku 2. — Jože Župančič: Angleški kralj na našem Jadranu 5. — Vinko Bitenc: Ilona 8. — M. Riegl: Poslednje ustoličenje 11. — P. Kunaver: Vihar 12. — Viktor Pirnat: Ob trgatvi 15. Jos. Brinar: Pavliha in njegove vesele pustolovščine 15. — Rabič in Megušar: Od Križne jame do Rakeka 19. — Dr. Pavel Brežnik: Londonski izprehodi 22. — H. Vilfan: Maestro Lenta pomaga mlesti 24. MLADI PIŠEJO: Zlato s planin 27; Zadnji večer ob morju 28; Notranjska 29; Klopotci in črički pojo 30. — DROBIŽ: Dr. P. B.: Kako nastane gramofonska igla 31. — Črkovnica; Številnica; Za zabavo 32.

NASLOVNA SLIKA: Nj. Vel. kralj Peter II. na Gorenjskem med tovariši.

UREDNIKOVO PISMO

Letos je pet let „RAZOROV“!

V letošnjem jubilejnem letu bodo preurejeni „RAZORI“ tako, da bodo prejeli naročniki in naročnice za 30 Din 8 številčk po 32 strani kakor prejšnja leta, koncem meseca maja pa izvirno slovensko povest s približno 120 strani. To povest bo izbral poseben odbor, ki jamči, da bo povest umetniške vrednosti in primerna za doraščajočo mladino. Razpisali smo že natečaj v dnevnem časopisju.

Zanimanje za „RAZORE“ je tudi letos veliko, saj je uredništvo prejelo že mnogo prispevkov iz vrst naročnikov in naročnic ter tudi mnogo vprašanj, ki najboljše kažejo, da je postal list res dober prijatelj doraščajoči mladini.

K petemu letniku vabim spet vse stare naročnike in naročnice, da ostanejo listu zvesti, vabim pa tudi vse one, ki doslej še niso prejeli našega lista. Oglasite se pri poverjeniku „RAZOROV“ na šoli, da vas vpiše med Razorovce in Razorovke. Nikogar naj ne bo, ki ne bi prihranil na mesec 3 Din za list, ki nima vrstnika med slovenskimi mladinskimi listi. Celoten letnik „RAZOROV“ in na koncu knjiga bosta zadovoljila vsakogar. Ne sodite lista le po eni številki! Mislim, da bo segel po celotnih letnikih „RAZOROV“ vsakdo rad še kdaj v poznejših letih; zato shranite posamezne številke.

In pišite tudi sami za „RAZORE“! Vse prispevke (pesmi, povesti, spise, potopise, uganke, križanke, rebuse, vprašanja itd.) naslavljajte na uredništvo „RAZOROV“. Rakek. Vse drugo (naročnina, reklamacije itd.) pa na upravo „RAZOROV“, Maribor“.

RAZORI

LIST ZA ODRASLO MLADINO
V. LETNIK

1936 - 1937

ZADNJE SLOVO

Gore so se vzbujale. Obrisi Prisojnika in Razora so se odražali od jasnega, belkasto modrega neba. Bilo je jutro, ko si srečen, ako ga moreš uživati v prirodi.

V Kranjski gori je odbila ura pet, ko smo odrinili proti Podkorenu. Vsa dolina je ležala še v senci, le alpski vrhovi so že žareli v jutranjem soncu. Hoja v hladnem gorenjskem zraku je bila prijetna; nas ni motilo niti brnenje avtomobilov niti smrad duščega prahu. Črez dobre pol ure smo že zavili mimo vaše lipe v Podkorenu v klanec proti Razingerjevi gostilni. Stara, lahko rečem slavno znana hiša je to. Tu se je v prejšnjem stoletju še ustavljal poštni voz, ki je vozil potnike in pošto

preko Podkorenskega sedla. Zelo zanimiva je tujska knjiga v Razingerjevi hiši, ki kaže imena mnogih imenitnih potnikov. Prejšnji gospodarji »Stare pošte« so ohranjeni v portretnih slikah v domu. Ena izmed tujskih sob pa hrani še posebno dragocenost, krasno Marijino sliko Matevža Langusa, ki jo je slikar poklonil nekdanjemu gospodarju.

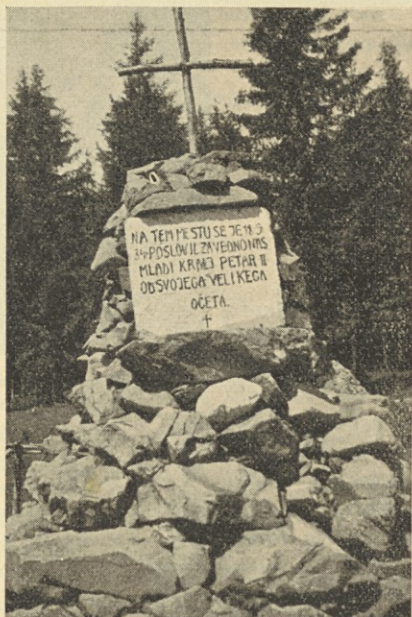
Od Razingerjevega doma smo se začeli dvigati po levo izpeljani cesti proti Podkorenskemu sedlu. Na levo se vije med smrečjem stara Napoleonova cesta, ki je bila velikemu Korzičanu važna zveza med nemškim severom in našim jugom.

Še vedno smo hodili v senci. Globoko smo vdihavali zdravilni vonj jelovine. Bolj in bolj se je odkrivala dolina Planica, nad katero je v nedoseženi lepoti kraljeval Jalovec.

Nj. Vel. kralj Peter II.

Kar hitro smo pustili ovinke za sabo in pred nami se je odprla »Poljana«, kakor imenujejo domačini zeleno ravnino na sedlu. Vse je bilo še precej mirno; nekje pod gozdom se je oglašal kravji zvonec. Hoteli smo dalje do meje, kar nas ustavi znamenje, ki ga preje tu ni bilo. Na grmadi kamenja skromen lesen križ, pod njim pa (label) tablica z napisom:

»Na tem mestu se je 18. IX. 1934. poslovil za vedno naš mladi kralj Petar II. od svojega velikega očeta.«

Nemo, brez besed smo stali ob znamenju. Tu torej je košček zemlje, kjer je kralj Aleksander zadnjič pritisnil svojega prvorojenca na srce, da se poslovil od njega — za vedno. Kdo bi mogel slutiti, kakšna čuvstva, kakšne misli so takrat prevzele njegovo veliko dušo! Ali je morda v zli slutnji zatrepalo njegovo srce, v zli slutnji za svojo usodo, za usodo svojega otroka?

Nam je ta koticek zemlje drag in svet! Dve leti je minulo, kar te ni med nami, a svetlega spomina nate tudi vekovi ne bodo zabrisali.

Ivanka Kalinova.

ING. LUPŠA FERDO:

V PRAŠUMAH NA MALAJSKEM POL- OTOKU MALAKA

Malaka ali pravilno Malaya je velikanski polotok, ki tvori južni del celine Zadnje Indije. Njega obliva na zahodni strani Indijski, na vzhodni pa Veliki ocean. Južni del polotoka zavzemajo »Federated Malag States«, to so malajski sultanati pod angleškim pokroviteljstvom. Ves ostali svet pa pripada neodvisni siamski kraljevini.

Nekako po sredini polotoka se zvija od severa proti jugu srednje visoko pogorje, bogato zemeljskih zakladov. Celi malajski polotok lahko imenujemo vedno zelen paradiz s tropskim podnebjem. Mokrotna toplota ogreva ves dan zemljo. Meglen vzduh se vsako jutro dviga iznad prašum in ovija deželo kakor siva odeja. Nekako proti deveti uri dopoldne prodre sonce in s silno pripeko v migljajočih utrinkih svojih žarkov razkadi meglo. Ta jutranji vzduh pada popoldne kod blagodejni dež zopet na zemljo. Padavine na tej zemlji so izredno velike.

Večino ozemlja pokrivajo veličastne prašume, neproučene in le težko prodrljive, na mnogih krajih okužene s hudomušno malarijo.

Že samo kratko bivanje v tej paradiževi zemlji nudi zadoščenje za vse napore in nevarnosti. Že samo nekaj pogledov v skrivnostni labirint življenja na tej zemlji je vredno težavnega potovanja. Popotnik je tu gospodar nad samim seboj, vsa moderna borba in intrige civilizirane človeške družbe ga ne skrbje.

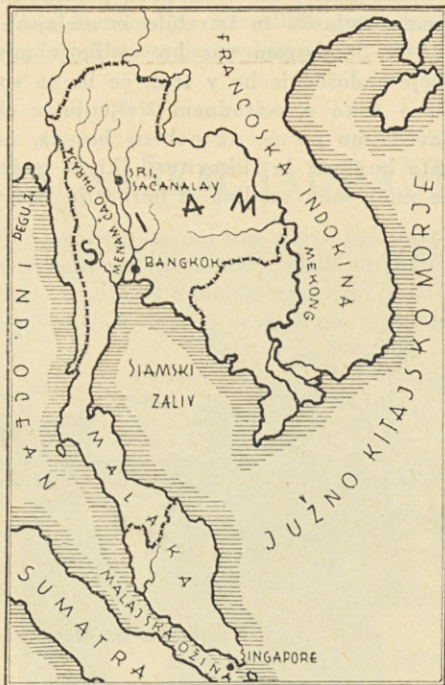
V osrčju najveličastnejšega kraljestva tropske prirode, v temelju mojstrskega stvarstva večnega arhitekta in umetnika sem doživiljal tisto neskončno veličino prirodnega čustvovanja, ki ga zamore doumeti le iskren oboževatelj prirodnega stvarstva. Ne računam nevarnosti, ki so nam pretile ob morskih obalah od malajskih in kineških gusarjev, od krokodilov v rekah, ko smo jih križali, od tigra, gaura in strupene golazni, ko smo po planjavah in džunglah korakali. Ne računam dalje nevarnosti, ki so nam pretile radi tropskih bolezni in klimatičnih neprilik. Ta malajski paradiž, ki je vedno cvetel in kipel svežosti, je dal zavetje tako slonu, orjaškemu gamu, tigru, leopardu, topiru, orangutanu, črnemu medvedu, kakor tudi prelepemu in ponosnemu pavu in rdečemu petelinu džungle.

Človek misli, da je Malajski polotok pravadna zemlja Malajcev. Temu ni tako. Malajci so se priselili šele pred nekaj stoletji v južne kraje te zemlje in dali polotoku svojo današnjo ime »tenah Malayu« (malajska zemlja). Skoro istočasno so od severa sem si prilastili več ko polovico polotoka Thai (Siamci) in drugi njim sorodni rodovi.

Po planjavah ob Malajskih obalah so Malajci, kakor Siamci tekom stoletij tvorili iz džungle rodovitna riževa polja. Tuj kapital pa je v zadnji dobi oživotvoril velikanske plantaže kokosovega oreha, gumija in vseh vrst kolonijalnih rastlin. Bogati zemeljski zakladi, osobito cin in wolfram, so privabili Kineze in Evropece. Železnice in avtoceste razkrivajo vedno globlje malajske prirodne zaklade in zagonetke.

V pravadnih časih je bila ta velika zemlja last pritlikavega temnopoltega ljudstva, ki se je radi tujih invazij vedno bolj pomikalo v notranjost in iskalo zavetje tam po prašumah in džunglah. Raziskovalci razločujejo tri glavne plemenske skupine tega ljudstva. To so Jakudi v južnih pokrajinah, Sakai in Semang v osrednjih delih polotoka in se prištevajo v skupino pritlikavih negritov (črncev). Njim sorodna plemena še živijo tudi na Andamanskih otokih in Philippinih. Vsa ta ljudstva Malajci imenujejo »orang-utan« (šumski ljudje), ko se sami sebe imenujejo »orang kampong« (ljudje iz vasi) in stanujejo v odprtih planjavah ob morskih obalah v večjih naseljih.

V veličastni tišini najgloblje prašume, v labirintu trnjeve džungle, lijan

in lalangtrave korakajo neslišno zadnji ostanki pritlikavega pračloveka, ki nam je uganka davnih časov. Le globoka prašuma še je njegova sedanja domovina. Ogiblje se sonca, ljubi sence. Strahopetno opazuje vrvenje in življenje onkraj prašume po razsežnih planjavah. Njegovega srca se polašča globoka žalost in strah pred prodirajočo civilizacijo, ki mu grozi, da ga bo kmalu zadušila in iztrebila iz malajske zemlje, njegove pradedovine.

K Semangom nas bo vodila v mislih naslednje opisana pot. Moje največje zadoščenje bo v tem, če bo ta spis nudil naši mladini skromno zemljepisno sliko o prirodnem življenju v eksotičnem svetu Malajskega polotoka. Zavedajmo pa se, da nobena beseda, noben umetniški čopič ne more podati tiste bujnosti in slikovitosti, ki jo nudi priroda v resnici v tej zemlji, kakor ne nudi suha rastlina iz herbarija tiste življenjske svežosti, ki jo je prikazo-

Pogled na Malajski polotok (Petani).

vala ista še živa rastlina v svoji prirodni okolici. Ko pišem to, doživljam v mislih spet dobo svojega najlepšega in najidealnejšega udejstvovanja v eksotični prirodi Zadnje Indije.

Med Siamci sem slišal vsakovrstne pravljice o kodrovih negritih, Semangih. Pravili so mi, da so kosmati po celem telesu, zelo divji in hudobni, imajo žareče oči, ne poznajo ognja, uživajo le surovo hrano i. dr.

Semangi še živijo danes po prašumih siamske province Patani in južno v sultanatu Kedah in Kelantan. Kot nomadi se v kratkih presledkih po prašumih in džunglah preseljujejo iz kraja v kraj. Zato jim znanstvenik mora slediti vedno po novih in mučnih potih, kar je mogoče v tej zemlji le z majhnimi karavanami in skromno prtljago. Pred večjo karavano bi se divjaki v džungli poskrili, ker so izredno boječi.

O priliki znanstvenih raziskovanj v provinci Patani po odredbi siamske vlade sem imel lepe stike s temi pravljичnimi divjaki. Posrečilo se mi je pridobiti njih naklonjenost, živel sem med njimi, bili so nekaj časa moji tovariši. Semangi so bili tudi moji spremljevalci po temnih džunglah, v njihovi družbi sem dosegel centralno gorovje te zemlje. Njim sem bil izročen na milost in nemilost, ker mojo osebno spremstvo je bilo maloštevilno zato, da ne bi vzbudilo vznemirjanja v njihovih taboriščih. Morda pa sem bil med njimi varnejši, ko danes v civiliziranem svetu, ako ne računam nevarnosti, ki so mi pretile od zverine, strupene golazni in klime.

Tako sem na Malajskem polotoku prepotoval zemljo, kjer še ni stopala

evropska noga, živel sem med ljudmi, ki še morda niso videli belokožca. Iz Bangkoka sem se po prijaznem siamskem morskem zalivu z obrežnim parnikom pripeljal v Langsuan, idilično mestece na obali v severnem delu Malajskega polotoka. Od tam sem ob obrežju proti jugu nadaljeval potovanje s kineško džunko (kineško jadralko) v Patani, ki je sedež generalnega guvernerja province istega imena. Od tu sem končno po navodilih generalnega guvernerja z maloštevilnim spremstvom došel v osrčje prašume. (Dalje.)

JOŽE ŽUPANČIČ:

ANGLEŠKI KRALJ NA NAŠEM JADRANU

V Londonu je znana prislovica: »Kdor dela, ta naj tudi uživa počitnice!« Prav zaradi tega so Angleži, znani kot najbolj marljiv narod, uvedli za počitek angleško soboto, in nastopi pri njih že v soboto opoldne nedeljski odmor. Takrat hiti vse z doma. Še bolj pa znajo Angleži izrabiti svoje letne počitnice.

Po starih nenapisanih postavah morajo britanski odličniki preživeti del svojih počitnic v inozemstvu. To velja seveda tudi za angleške kralje.

Angleški suveren pozna še iz časov, ko je bil angleški prestolonaslednik in Waleški princ, domala ves svet. Obhodil ga je križem kražem, deloma tudi z letalom, saj je znano, da je predan prav vsem sportom in na svojih potovanjih po angleških kolonijah in dominijonih je lazil tudi za divjimi zvermi in hrani v spomin na tiste trenutke obilo lepih trofej, med drugim tudi kožo stasitega leva, ki ga je spravil s sveta na borih 18 korakov...

NA LETOVIŠČE PREKO 2000 km Z DOMA.

V svetovnem tisku so se pojavile že julija vesti, da bo krenil Edvard VIII. v Jugoslavijo. Države, ki jim je tujski promet važna gospodarska panoga so zavdale našo državo, kajti vpliv angleškega kralja je odločilen za vseh gornjih deset tisoč iz angleške družbe in so vedeli, da bo postala zdaj Jugoslavija pomemben izletniški program za bodoče sezone za britanske letoviščarje.

Preko Pariza, Nemčije in Avstrije je krenil mladi vladar na pot, ki meri v zračni razdalji dobrih 2000 kilometrov. Po obisku pri svojem osebnem prijatelju knezu namestniku Pavlu je odbrzel nato proti jugu, kjer ga je že

Nj. Vis. knez namest. Pavle pozdravlja visokega gosta Nj. Vel. kralja Edvarda VIII., ko je na Jesenicah prvič stopil na naša tla.

pričakovala udobna jahta Nahlin (naše časopisje jo je več dni nazivalo napačno »Nahleen«). Za častno stražo sta mu stala ves čas potovanja dva pomorska velikana križarki »Grafton« in »Glowworn«.

»Nahlin« je med najbolj udobnimi in najbolj hitrimi jahtami sveta in je dobila ime po pravljicnem indijanskem poglavarju Nahlinu, kar pomeni v našem jeziku »Hitra noga«. Zgradili so jo pred 6 leti isti strokovnjaki, kakor so dogotovili nedavno največjo ladjo sveta »Queen Mary«, in vozi z lahkoto na uro 17 vozlov. Angleškega vladarja je spremlilo na počitniško potovanje več uglednih prijateljev, med drugim tudi britanski vojni minister Duff-Cooper.

Nj. Vel. kralj Edvard VIII. gre iz dvornega vlaka v spremstvu naših častnikov po šibeniški obali proti jahti „Nahlin“.

RADOST MED NAŠIMI POMORCI.

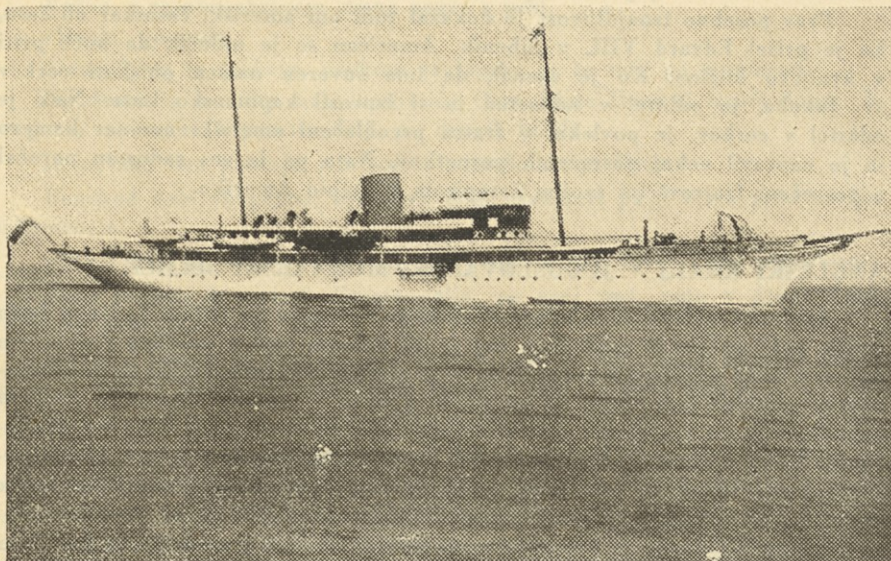
Naš narod je takoj razumel visoko odlikovanje, ki ga nam je dokazal simpatični suveren s svojim obiskom. Spontano so ga dočakali povsod vsi: preprosti domačini in tisočeri izletniki, ki jih je ravno v juliju naš Jadran najbolj poln. Zlasti so se razveselili obiska prvega angleškega državljana stari ribiči in pomorščaki, kajti je Anglija prva pomorska država, ima najmočnejšo in najpopolnejšo mornarico že z davnih stoletij sem. Prav zato je angleščina jezik vseh pomorcev, priučili so se je tudi naši stari mornarji, ko so brodarili po vseh morjih sveta. Angleški suveren se je zato počutil pri nas kakor doma in ga je veselilo najbolj, da se je lahko odtegnil hrupnim letoviškim krajem in se je samoten spuščal v razgovore z mornarji na odročnih otočkih in se je pogovarjal ž njimi v svoji materinščini.

KORNATSKI OTOKI — RIBJI PARADIŽ.

Kamorkoli je zanesla pot »Nahlina« s svojimi visokimi gosti, jih je pričakovala gosta množica častilcev in takrat so orile ovacije in pozdravi. Angle-

škemu kralju, ki je prišel uživati k nam počitnice in se je hotel predati le oddihu, to seveda ni bilo všeč, zato je sporočil preko svojega vojnega ministra, naj bi odpadle hrupne počastitve, kajti njegov gospodar bi se rad kretal v naših krajih neopaženo, kakor vsaki drug letoviščar. Odtlej so ponehale ovacije in visoki gospod se je v miru kretal po naših krajih in okrog naših tisočerih otokov.

Predvsem so ga zanimali skriti prostorčki v našem Jadranu, zlasti oni številni otočki, ki jih imenujemo Kornati. Tam je pravi pravcati ribji paradiz. Maloštevilne vasice so tam, domovanja zapuščenih ribičev in pastirjev; angleški kralj je izrekel, da so Kornatski otoki zanj najlepši kraji pod soncem.

Luksuzna jahta „Nahlin“.

NOVINARSKÉ ZVIJAČE.

Medtem, ko je vstopil angleški kralj v vrste naših lovcev in ribičev, pa so ga iskali in zasledovali številni novinarji, predstavniki naših, angleških pa tudi vseh ostalih svetovnih listov. Z motorji, avti, avtomobili, motorkami in barkami so ga sledili, on pa se je znal spretno izmikati zasledovalcem.

Uredništva listov pa so hotela nasititi radovednost čitajočega občinstva in so javljala svojim utrujenim poročevalcem: poročajte, fotografirajte!...

Eden izmed angleških novinarjev, ki je hotel na vsak način prinesiti sliko kraljeve jahte, ko je ždela med Kornati, je najel celo avijon in je iz zraka posnel sliko, nato jo je takisto z letalom prepeljal na Dunaj, od tam pa so jo brzojavili v angleško prestolnico. Vsi stroški za posnetek in prevoz so veljali majhno premoženje; pa nič zato, ugledni angleški list je dosegel senzacijo kljub vsem zaprekam.

Enega prvih posnetkov visokega gosta sta napravila dva podjetna beograjska novinarja. Ko je počival »Nahlin« usidran v samotni luki in je bil dohod k jahti za vse tujce zabranjen, sta naša rojaka izprosila pri domačih

ribičih stare mornarske obleke. Spremenjena v zakrpane pomorce sta sedla z domačinom v čoln in sta zajadrila proti Nahlinu; med vožnjo pa sta vneto metala trнке in oponašala tako ribiče, zatopljene v svoje delo. V tistem pa sta imela srečo. Iz Nahlina je izstopil sam angleški kralj in sedel v čoln. Naša Beograjčana sta potegnili iz žepov skrite fotografske kamere in sta pridno snimala. Nato sta veslala za njim še po odprtem morju, visokemu letoviščarju pa je bilo očitno všeč prizadevanje preprostih ribičev, da bi se mu približali. Edvard VIII., izborni veslač, se je krepko upiral v vesla svoje barke in je že po kratkem boju posekal svoje tekmece in izginil v dalji. Naslednji dan pa je poročal angleški tisk o zanimivi tekmi angleškega kralja z jugoslovanskimi ribiči in njegovi zmagi.

Prav posebno iznajdljivost je dokazal tudi oni ameriški časnikar ob času, ko je prišel Edvard VIII. v Šibenik. Američan se je odločil, da hoče priti v kraljevo bližino. Ko je zaznal, da ima suveren namen obiskati cerkev sv. Jakoba, je odhitel v samostan in si izprosil kapucinsko kuto. Nato je odhitel v cerkev, je povlekel v fratra preoblečeni ameriški novinar kamero in je napravil nekaj posrečenih posnetkov. Nato pa je ves radosten poročal o posrečeni fratrovščini svojim časopisom v daljno Ameriko.

ANGLEŠKI KRALJ V JUGOSLOVANSKI MORNARSKI MAJICI.

Anekdote o bivanju mladega angleškega suverena na našem Jadranu bodo prešle prav gotovo v zgodovino. Saj je bil deležen mož z značilno mornarsko pipico v ustih nedeljenih simpatij in si je s svojo prostodušnostjo in neprisiljenostjo pridobil srca vseh, ki so prišli z njim v dotiko. Znana je njegova dogodivščina na samotnem otoku Molatu, kjer so imeli prav tisti čas ženitovanje. Kralj Edvard VIII. je prisedel s svojim spremstvom k preprosto pregrnjeni mizi in je sam prvi napil mladi nevesti in mlademu ženinu. Pač redke dogodke, da bi angleški kralj kumoval preprosti ribiški hčeri.

O neprisiljenosti in prostodušnosti pa govori tudi dogodek z Raba. Tam je ugledal kralj značilno belo mornariško majico z modrimi programi. Vstopil je v malo trgovino, in se je vpričo vseh slekel do pasu in pomeril majico. Tako mu je bila všeč, da si je kupil dve in je nato s kupljeno robo preko roke zapustil trgovino.

Med prebivalci Jadrana spletajo še mnoge druge anekdote, ki bodo pripovedovale, kako zadovoljnega se je počutil med našimi ljudmi vladar največje države na svetu, ko je v avgustu leta 1936. letoval na sinjem jugoslovanskem Jadranu.

VINKO BITENC:

ILONA

Nedavno so prinesli časniki sliko krčmarja Janeza Rebule.

Jubilej zaslužnega moža — je stalo z debelimi črkami nad sliko. V naslednjih vrsticah je bilo pisano, kako spoštovan, ugleden je ta mož, ki slavi tridesetletnico svojega dela na kulturnem in socialnem polju za dobrobit svojega bližnjega. — Še na mnoga leta — je vneti dopisnik končal svoj slavospev.

Poznam krčmarja in posestnika Janeza Rebulo, prav dobro ga poznam.

Strmel sem v črke, v sliko in kar zamigotalo mi je pred očmi. Namesto krčmarjeve slike, je iz papirja gledala name podoba blede deklice, otroka z bolnimi, žalostnimi očmi.

Bil je obraz ubožice Ilone.

Še zdaj vidim pred seboj njeno drobčkano neznatno postavico. Ogrnjena je v veliko razcefrano ruto, izpod nje gleda kratko zakrpano krilce. Na glavi ima, potisnjeno preko ušes, oguljeno zimsko čepico.

Zadrega se nabira okrog ustec osemletne Ilone, črne oči se ji vlažno zasvetijo, ko sklene premrli ročici in milo poprosi:

»Prosim, gospod!«

Važno, z resnim obrazom stisne novce v pest.

»Hvala, gospod.«

Sramežljivo se zaobrne, pritisne na kljuko in že teče po stopnicah.

Na dvorišču jo čaka mati, cunjarica Orša. Mala Ilona ji izroči denar. V snegu in mrazu se odpravita dalje po drugih hišah.

In povsod ista prošnja, isti boječi pogledi uboge Ilone.

Ponekod dobi vbogajme, tudi jesti dobi. Nekateri pa ji vrata pred nosom zaloputnejo.

»Tako majhna, pa že berači. Imamo svojih otrok dovolj. Kar poberi se!«

Ilona prijoka k materi. Gresta dalje, po vsej vasi, nato v drugo faro. trkat na usmiljena srca ljudi...

Zmerom jasneje je vstajala pred mojimi očmi podoba Ilone, okrogel, brkat obraz krčmarja Rebule je popolnoma izginil s papirja pred menoj.

In v mojem srcu je oživila zgodba o Iloni.

Njena mati, cunjarica Orša, je večkrat prihajala skozi vas. Pobirala je cunje, staro železo in kosti. Po svojem možu invalidu je bila pristojna v našo faro, drugače pa je bila doma tam nekje iz Slovenske krajine.

Pred leti ji je mož za jetiko umrl.

Vdova Orša ni vedela kaj početi s štirimi otroci. Podpora je bila majhna, zaslužka nikjer.

Orša je pričela cunje po vaseh pobirati, sem pa tja je hodila na dnino, da je tako z veliko mujo mogla otroke preživljati.

Poleti je za silo šlo, a najhujše je bilo pozimi. Tedaj ni kazalo drugače, kakor beraško palico v roke prijeti.

Mala Ilona je materi pomagala beračiti. Trd je bil ta posel, marsikatera grenka solza je omočila kos priberačenega kruha.

Ljudje so godrnjali, tožili o slabih zaslužkih, o velikih dajatvah, o krizi in podobnem. Redki so bili tisti, ki so brez godrnjanja podarili Iloni nekaj par ali skledico tople jedi. Nekega poznojesenskega dne sta se Ilona in njena mati spet pojavili v vasi.

Nabiranje cunj, železa in kosti se to pot ni obneslo, tudi vbogajme so ljudje le neradi dajali.

Mračilo se je že, pa Ilona še ni imela gorkega grizljaja v ustih.

Z materjo sta se ustavili sredi vasi pred krčmo Janeza Rebule.

Mati je poslala Ilono v krčmo, kruha poprosit, sama pa je stopila v sosedno hišo, češ, da jo tam počaka.

Ko je Ilona odprla vrata v kuhinjo krčme, ni bilo nikogar notri.

V veliki skledi na mizi so se kadile pravkar obarjene klobase. Prijetna toplota, ki je objela Ilono in lep duh po klobasah, sta jo kar omamili. Še silneje je začutila glad v želodcu. Kako bi se ji takale slastna krvavica prilegla!

Vse je tiho, nikogar ni blizu — kaj pa če si sama eno vzame? Saj jih je toliko, dišečih klobas, prav nič se ne bo poznalo, da je ena manj v skledi.

Ilona še nikoli ni ničesar vzela, mati ji je zmerom zabičevala, da se tujega blaga ne sme dotakniti; toda glad, glad, ta je močnejši kakor vsi zlati nauki.

In Ilona je že stegnila roko proti skledi — pa jo je brž spet umaknila.

Ne, ne, kradla ne bo, tega ne!

V tistem trenutku so se odprla vrata, vstopil je krčmar.

»Čak me no, pritepenka! Kaj si vzela, pokaži?«

»Nič,« je prebledelo dekletce reklo in se vse streslo.

»Klobase ti diše, kaj? Ti bom že jaz pokazal! Še krasti te je naučila ta cunjarica stara. Jaz te že odvadim, hoditi po hišah in izmikati poštenim ljudem ...«

Neusmiljeno je zgrabil Ilono za roko in jo tiral iz kuhinje. Odprl je neka vrata in potisnil deklico v temno, hladno kaščo. Vrata je nato zaklenil.

Iz sobe sta prihiteli krčmarica in dekla.

Krčmar se je jezil in robantil po kuhinji, počemu je treba toliko postopačev na svetu. Žena ni ugovarjala, odšla je nazaj v sobo. Dekla je nekaj zagodrnjala in odhitela v hlev.

Cunjarici Orši se je čudno zdelo, da Ilone toliko časa ni iz krčme. Stopila je tja.

Že v veži je zaslišala pritajen jok svoje hčerke.

»Kaj ste storili mojemu otroku!« je zavpila nad krčmarjem Rebulu, ki se je naslanjal ob duri.

»Kar poberi se mi, beračica! Lepo si naučila svoje otroke, da po hišah kradejo!«

»Za božjo voljo, kaj vam je Ilona ukradla?!«

»Klobase bi mi bila pokradla, da je nisem zalotil. Naj se le pokori nekoliko tam v kašči. Pri materi ima tako samo potuho.«

»Mamica!« se je oglasilo iz kašče.

Cunjarici Orši je vsa kri v lica planila. Besno je zakričala:

»Spustite mi otroka!«

Krčmar se je razhudil še bolj. Zastonj ga je mirila njegova žena.

»Ven, pritepenka! Pri tej priči se mi poberi!«

Prijel je cunjarico za rame in jo porinil čez prag.

V onemogli bolesti je hitela mati nazaj k sosedu.

Čez čas je krčmarja vendar pričela peči vest. Odklenil je vrata kašče in z osornimi besedami spodil iz nje Ilono, ki je trepetala v nekem kotu.

»Da se mi nikdar več ne prikažeš v naši hiši.«

Nastal je bil že večer. Ilona je z drobnimi koraki tekla skozi vas, tekla, kolikor so ji dopuščale odrevele noge. Mamica je gotovo že odšla iz vasi, mora jo dohiteti.

Za vasjo jo je Ilona ubrala kar čez senožeti. Hitela je v temi, hitela naravnost proti potoku, ki je bil ob zadnjem deževju silno narasel. Samo to ji je lebdelo pred očmi, da bi že skoraj mamico dohitela.

Prisopla je do potoka, stopila na ozko brv. Brv je zaradi opolzkih tal izpodrsnila, Iloni je izpodneslo noge in s pritajenim krikom je zdrknila v vodo...

Čez dva dni so pri Gruntarjevem mlinu potegnili iz potoka trupelce nesrečne Ilone.

Mati je od bolečin blaznela, a voljno je vzela na rame tudi ta križ trpke usode.

In cunjarica Orša še zdaj nosi svoj težki križ po svetu, Ilona pa mirno spi pri farnem pokopališču.

Krčmar Janez Rebula bo pa po vsej priliki še svoj zlati jubilej dočakal in žel v časniku hvalo za svoje velike človekoljubne zasluge.

M. RIEGL:

POSLEDNJE USTOLIČENJE

Ni moj namen, pokazati samo, kako je bilo, ampak zakaj je bilo, kako se rodi gorje namesto sreče, kako usiha narodu svoboda radi tistih, ki čast, poštenje, svojo dušo, vse, žrtvujejo strasti svojega udobja in oblasti.

FRANCE BRENK.

Lansko leto 1. septembra so vprizorili v Mežiški dolini na Poljani dramo »Poslednje ustoličenje«.

Brenk, avtor igre, je s svojo delavnostjo vzdignil na noge vso dolino, da je sodelovala pri tej manifestaciji.

Že meseca junija lani je bilo živahno pripravljanje v Guštanju, Prevaljah, Mežici, Žerjavu in Črni, kjer so krajevni režiserji vadili posamezne skupine. Nekoliko izvežbane skupine so se nato shajale vsako nedeljo popoldne na Poljani, kjer so bile

skupne vaje pod Brenkovim vodstvom. Že k vajah je prihajalo na stotine gledalcev.

Vsi so se žrtvovali za dostojno izvedbo te prireditve. Tukajšnji rudnik je brezplačno s svojimi delavci pripravil teren, tribune, maje, oklepe za vojake in točen posnetek knežjega kamna.

Končno je prišel 1. september. Prihajali so vlaki, iz katerih so vrele množice ljudstva, da manifestirajo pri tej veliki narodni prireditvi. Konjeniki v železnih oklepih so spremljali povelje s kolodvora v Prevaljah na Poljano.

Poslednje ustoličenje.

Tu se je poznala sijajna organizacija in rediteljska služba. Sodelovala so skoraj vsa društva iz Mežiške doline.

Ob udeležbi bana, podbana, dvorne dame gospe Tavčarjeve in drugih zastopnikov oblasti in korporacij se je nato vršila prireditev sama.

Pred vpriporitvijo drame se je vršila služba božja, nato so imeli Brenk, dr. Sušnik in ostali govore, v katerih so pojasnili važnost prireditve in nje zgodovinski pomen.

Popoldne se je vršila igra.

Drama je posnetek zadnjega ustoličenja, ki se je vršilo meseca marca leta 1414. na Gosposvetskem polju. Socijalni položaj v tej dobi se deli na dva tabora. Vladajoče plemstvo zastopa knez Ernest Železni, njemu nasproti pa stoji knežji kmet Šater kot zastopnik kmetskega ljudstva. Brenk v svoji drami jasno prikazuje prepad med plemstvom in obubožanim ljudstvom, med katerim se še poznajo posledice katastrof, ki jih je narod preživel pred 50 leti, ko je divjala kuga, da so izumrle cele vasi in so kobilice požrle vse do poslednje bilke, kot vrhunec nesreč pa še velik potres.

Vse je bilo presenečeno, ko se je raznesla novica, da se bo dal knez Ernest ustoličiti, kar se ni zgodilo že 100 let.

V trumah se je zbiral narod iz vsega Korotana, da vidi slavnostni obred, kot ga ni videl nihče od živih. Vse ljudstvo je bilo veselo, da se še najde vladar, ki spoštuje staro pravdo in kmetski stan.

V Brenkovi drami pa predstavljajo hercog Šater, menih Ciril in pastir Rok one, ki so vedeli, da se ne bo dal knez Ernest ustoličiti radi spoštovanja do starih pravic naroda, ampak, da si v narodu najde ono oporo, ki je ni našel v plemičih v tedanjem težkem političnem položaju.

Ko pa se je na dan ustoličenja približal knez Ernest Železni knežjemu kamnu in izpregovoril, se je zganilo vse ljudstvo v nemem razočaranju, ker knez ni znal niti jezika, v katerem mu je hercog Šater izročal oblast nad deželo. Gospoda pa, ki je stala ob strani, je s porogljivim nasmehom spremljala ves obred.

Tako nam Brenk prikazuje položaj koroškega kmeta v 15. stoletju.

Na Poljani v Mežiški dolini, na edinem delu naše Koroške, stoji sedaj knežji kamen, sličen kamnu na Gosposvetskem polju pod Krnskim gradom. Vsakih pet let bo ljudstvo manifestiralo ob tem spomeniku neodrešene koroške zemlje, dokler si ne bomo priborili pravic ki nam pripadajo, to je naše Koroške in naših bratov onstran meje.

VIHAR

PO SHAKESPEAREJU IN LAMBU — P. KUNAVER.

Sredi samotnega morja se je razprostiral mal začaran otok. Nekoč je bivala na njem čarovnica Sikoraks, ki je premnogo dobrih duhov izpremenila v drevesna debela, ker ji niso hoteli služiti in izvrševati njenih hudobnih ukazov.

Kmalu po njeni smrti pa se je na otoku mnogo izpremenilo. Po čudnem naključju je prišel na otok neki starček, Prospero po imenu. Z njim je prišla njegova hčerka Miranda, čudno lepa deklica. Toda na samotni, neobljudeni otok je prišla Miranda še tako mlada, da se ni spominjala, da bi kdaj videla kako drugo človeško lice kakor svojega očeta.

Na otoku ni bilo nikakih zgradb. Zato sta našla zavetišče v neki pod-

zemski jami, ki pa je imela več oddelkov. Enega od teh si je izbral in uredil Prospero za svojo delavnico. V tem prostoru je hranil starček svoje knjige in v njem se je pečal tudi s čarovnijami, ki se jih je naučil iz teh knjig. S pomočjo svojih čarovnij je Prospero oprostil mnogo začaranih bitij, ki so mu ostala iz hvaležnosti vdana in na razpolago za vsako delo. Najpomembnejši od njih in njihov vodja je bil Ariel.

Na otoku pa je bilo še neko drugo bitje, Kaliban. Bil je sin hudobne umrle čarovnice Sikoraks, a tako grd in pohabljen, da je bil človeku manj podoben kakor opici. Dobrosrčni Prospero ga je našel v gozdu in vzel ga je na svoj dom v podzemsko jamo. Tam ga je naučil govoriti in hotel je z njim lepo ravnati. Toda to nesrečno bitje je po svoji materi večji podedovalo le hudobno naravo in nagnjenje k slabemu. Zato ga Prospero ni mogel naučiti ničesar lepega in koristnega in uporabljal ga je le za najtežja dela, kakor donašanje kuriva i. dr.

Živahni mali duh Ariel je imel nalogo, da priganja Kalibana k delu. Dasi je bil zelo dober, Kalibana vendarle ni mogel trpeti, ker ga je njegova mati, večša Sikoraks, nekoč začarala v drevo. Kadar je Kaliban lenuharil pri delu in zanemarjal svoje dolžnosti, tedaj se je priplazil nevidni Ariel (videl ga je samo Prospero) in ga je pričel ščipati. Tu in tam ga je prevrnil v blato, nato pa se je izpremenil v opico in se mu je pačil. In zopet je izpremenil svojo obliko: tekal je pred Kalibanom kot jež, ki se ga je lenuh bal, da si ne bi ranil svojih bosih nog na ostrih ježevih bodicah. Tako je Ariel mučil Kalibana, kadarkoli se je vdal lenobi in ni izpolnjeval Prosperovih ukazov.

Prospero je mogel s pomočjo teh svojih pokornih duhov ukazovati tudi vetrovom in morskim valovom. Nekoč je pokazal svoji hčerki Mirandi na morju veliko, ponosno ladjo, ki je bila polna — tako ji je rekel — takih bitij, kakor je ona. Na njegov ukaz se je dvignil silen vihar in ladja se je obupno borila z divjimi valovi, ki so ji grozili pogoltniti jo.

Miranda je pričela prositi očeta: »Ljubi oče, če si zamogel s svojo umetnostjo vzbuditi ta strašni vihar, usmili se jih sedaj, ko so v sili! Glej, ladja se bo na kosce razbila! Ubožci bodo morali vsi poginiti. Če bi jaz imela moč, rajši bi storila, da bi morje izginilo v zemljo, kakor da bi se razbila ta lepa ladja s tolikimi dragocenimi človeškimi življenji.«

»Ne boj se, ljuba hčerka,« jo je tolažil Prospero. »Nič hudega se jim ne bo zgodilo. Tako sem odredil, da se nobeni osebi na ladji ne bo ničesar zlega pripetilo. Kar pa sem naredil, sem storil iz skrbi in ljubezni do tebe, ti moj dragi otrok. Ti niti ne veš, kdo si in odkod si; in o meni ne veš ničesar več, kakor da sem tvoj oče, ki živi v tej borni duplini. Ali se spominjaš časa, predno si prišla sem v to jamo? Mislim da ne, ker tedaj nisi bila niti tri leta stara.«

Toda Miranda mu je rekla, da se spominja kakor v sanjah, da ji je nekoč streglo pet žena. Prospero pa ji je rekel, da je imela tedaj še več strežnic in družabnic, in nadaljeval je takole:

»Pred dvanajstimi leti sem bil še vojvoda v Milanu, ti pa si bila princezinja in moja dedičinja. Imel sem tudi mlajšega brata Antonija, ki sem mu vse zaupal. Zelo sem ljubil samoto in globoke vede in običajno sem prepuščal državniške opravke tvojemu stricu, svojemu nezvestemu bratu. Ves svoj čas sem posvetil učenju in zakopan med svojimi knjigami sem zanemaril vse posvetne opravke. Moj brat pa, ki je tako prišel do moči, si je začel domišljati, da je resnični vojvoda. Ker sem mu tako dal priliko, da se je prikupil mojim

podložnikom, se je v njem vzbudila hudobna želja, da bi me oropal moje vojvodine. To pa je tudi izvršil, in sicer s pomočjo kralja neapeljskega, mogočnega vladarja, ki je bil moj sovražnik.«

Na Mirandino vprašanje, zakaj niso njega in nje tedaj ti sovražniki umorili, ji je takole pojasnil:

»Dragi otrok, moj narod me je tako ljubil, da si tega niso upali storiti. Antonijo nas je zvalil na ladjo in ko smo bili dovolj daleč na prostem morju, naju je posadil v mal čoln brez jambora in jadra. Tam naju je zapustil v upanju, da bova poginila. Toda neki dvorjan, Gonzalo po imenu, ki me je ljubil, je skrivoma založil čoln z vodo, živili, obleko in nekaterimi knjigami, ki jih više cenim kakor svojo vojvodino.«

»Oj, oče moj,« je vzkliknila Miranda, »kako zelo nadležna sem ti morala biti tedaj!«

»Nikakor ne,« ji je odvrnil Prospero, »bila si mi mal kerub, ki me je ohranil. Tvoj nedolžni smeh mi je pomagal prenašati nesrečo. Živil je bilo toliko, da so zadostovala do izkrcanja na tem otoku. Od tedaj pa mi je bilo v največjo zabavo, kadar sem tebe poučeval, Miranda. In reči moram, da si se mnogo naučila pri meni.«

»Nebo naj te nagradi za to, moj dragi oče,« mu je rekla Miranda. »Toda sedaj mi razloži, čemu si povzročil ta vihar na morju!«

»Pa naj bo,« je rekel oče. »S pomočjo tega viharja bodo vrženi na to obalo moji sovražniki, kralj neapeljski in moj kruti brat.«

Nato se je Prospero dotaknil svoje hčerke s čarobno palico in takoj je trdno zaspala. Pojavil pa se je Ariel, ki mu je poročal o poteku viharja in kaj je ukrenil med posadko na krovu ladje. Prospero namreč ni hotel, da bi videla Miranda, kako njen oče navidezno govori s praznim zrakom pred seboj, kajti ona nikdar ni videla duhov.

Ariel je nato živo popisal vihar in grozo mornarjev. Prvi je skočil v valove kraljevi sin Ferdinand, in njegov oče je mislil, da je sin utonil, ko je videl, da so ga valovi zagrnili. »Toda on je na varnem,« je pristavil Ariel, »na nekem delu otoka sedi s prekrizanimi rokami in žalostno objokuje svojega kraljevskega očeta, o katerem misli, da je utonil. Niti las na glavi se mu ni skrivil in njegova prelepa obleka je, dasi premočena od morskih valov, lepša kakor prej.«

»Tako je moj odlični Ariel,« je rekel Prospero. »Pripelji ga semkaj, da bo moja hčerka videla tega mladega princa. Kje pa sta kralj in moj brat?«

»Pustil sem ju,« mu je odgovoril Ariel, »da iščeta Ferdinanda, dasi upata le malo, da bi ga našla, ker mislita, da je poginil. Od ladijske posadke ne manjka niti eden, četudi misli vsak o sebi, da se je samo on rešil. Ladja pa je, dasi nevidna, v varnem pristanišču.«

»Ariel,« je pripomnil Prospero, »zvesto si izpolnil nalogo. Toda treba je storiti še več.«

»Še več?« se je začudil Ariel. »Dovoli, gospodar, da te spomnim, da si mi obljubil svobodo. Prosim te, spomni se, da sem ti vredno služil, nikdar lagal, nikdar se motil in vsako delo sem izvršil brez nevolje in godrnjanja.«

Toda Prospero ga je opomnil groznega časa, ko je ječal začaran v drevesu in kako ga je Prospero osvobodil in osramočen je odgovoril:

»Tvoje ukaze hočem še nadalje izpolnjevati.«

»Le stori tako,« mu je rekel Prospero, »in jaz te bom osvobodil.« Dal mu je novih naročil in Ariel je odhitel najprej k Ferdinandu, ki je še vedno

sedel ves žalosten v travi. Pričel je peti in zbudil je Ferdinanda iz otožnih misli. Ko pa mu je zapel pesem o njegovem očetu, ki da leži pet sežnjev globoko v morju in katerega kosti se izpreminjajo v korale, oči pa v bisere in mu morske nimfe zvone, tedaj je Ferdinand vstal in šel za glasovi nevidnega Ariela.

(Konec prihodnjic.)

VIKTOR PIRNAT:

OB TRGATVI

*Smehljaje gorica poslednji poljub
je zlatemu drugu vrnila,
odeta v žamet in biserov čar
v temo se narahlo zavila.*

*In zdaj je v objemu božanske noči;
že luna in zvezde blesteče
obkrožajo z vencem naš pisani cvet,
poljubljajo ga hrepeneče.*

*Tihota v dolini. Par lučk še brli.
V Gorjancih že rajajo škrti,
na Rogu star medved v sanjah golči,
v goricah pirujejo svati.*

*Oživel med trtjem je sleherni hram
kot bajka pričaran sred gore,
mežikajo rožnati očki v noč,
starinske pozdravljajo dvore.*

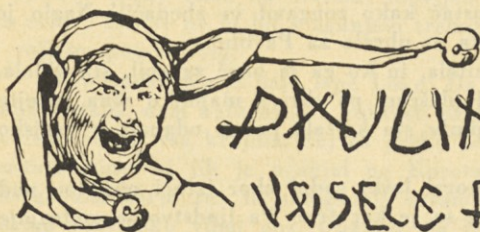
*Nemir je zajel božji hram vrh gore,
molče se svetnikov zbor čudi —:
Glasovi, kresovi hite pod nebo —
obetajo časi se hudi?!*

*Dobrotno Zaščitnica sklene roke,
sprostre jih nad Trško gorico ...
Prikloni se trta, pozvanja njen sad
v zahvali za večno resnico.*

*Poplačani žulji sto pridnih so rok,
ni zemlja njih znoja le pila,
obteženo trto preveva njen sok,
bogato je trud povrnila.*

*In pesem med hrami in smeh v hleteh
in lučke, kresovi in streli
zahvala so Bogu za ljubljene dar,
pozdravi so ljudstva veseli.*

*Le vzpenjajte, zublji ognjeni, se v noč,
prikladaj jim s pesmijo, čriček,
saj kmalu bo prišel še sveti Martin,
ki mošt bo spremenil v cviček!*

JOŠI BRINAR

PAVLIHA IN NJEGOV
VSELE PUSTOLOVŠČINE

8. PAVLIHA POTUJE NA REKO.

PAVLIHA UŽENE BAHACHA VINOTOKA.

Korotan je bil Pavlihi zamrzel; zato jo je preko Grintavcev mahnil na jug v toplejše kraje. Ko se je spotoma ustavil v Loki, je skrbno gledal in pazil, da ne zagazi v kako pustolovščino; zakaj v tem mestu so sila hudo pazili na red in postavo.

V tistem času je v grajski kleti točil zlato kapljo vinotok, ki mu je bilo Zalokar ime. Bil je to ničemuren in ošaben možak, ki se je zazdel, da nima svet modrejšega človeka, kot je on. Prevzetni modriha se je pogosto ustil, da bi rad poznal tistega, ki njega ukani. Zbog take ošabnosti je bil vinotoku mnogoteri meščan gorak.

Ko je Pavliha slišal praviti o širokoustnem krčmarju, mu ni dala burkasta žilica več miru, pa je dejal sam sebi: »Moram vendar poskusiti, kaj ta modriha zna!«

Dobil je nekje dve majoliki, ki sta bili čisto enaki; v prvo je nalil vode in jo skril pod plašč, drugo, prazno majoliko, pa je nesel v roki vsem očitno. Tako se je odpravil v grajsko klet ter si je dal v prazno majoliko natočiti bokal najboljšega vina. Ko se je vinotok Zalokar za hip okrenil vstran, je Pavliha brž skril majoliko z vinom pod plašč, a na gantnarje je postavil drugo majoliko, napolnjeno z vodo. Nato je vprašal: »Oče vinotok, po čem je bokal?«

»Deset beličev, na petek in svetek!« se je odzval krčmar.

»To mi je predrago,« je dejal Pavliha; »imam samo šest beličev; ali mi ga daste za to ceno?«

Vinotoku se je pokadilo pod nos in se je obreznil: »Cene vinu v naši slavni grajski kleti določuje loški mestni svet; drzneš se li, velerodnim gospodom popravljati cene? Ako se ti zdi vino predrago, le kar pusti ga tu v kleti!«

»To je jedrnato in po gorenjšče,« je odgovoril Pavliha, »razumljive so vaše besede; a jaz vendarle nimam več kot šest beličev. Ako ne date vina po tej ceni, pa ga zopet izlijte v sod!«

Krčmar je vzel majoliko vode, ki je menil, da je v njej vino, pa jo je stočil na vehi v sod. »Kak bedak ti je to!« se je jezil Zalokar, »najboljšega vina si dá natočiti, potem pa nima toliko, da bi plačal!«

Pavliha je odšel z majoliko pod plaščem, a na pragu se je okrenil nazaj, rekoč: »Ako sem jaz bedak, ste vi, očka Zalokar, še večji bedak. Zakaj največjega modriho dostikrat preprost norčak na osla postavi! Pa četudi je ta modriha morebiti vinotok v loški grajski kleti!«

Pavliha je nato odkorakal s polno majoliko; a vinotoku Zalokarju se je pomalem začelo svitati, da besede drznega gosta menda vendarle kaj več pomenijo. Sapraniš, če ga ni čeljustač kako zongavil in zbadačil! Naglo je planil na ulico, poklical biriča, in sta jo ubrala za Pavliho.

Kmalu sta drznega kljukca dohitela, in ko ga je birič zgrabil, sta videla, da nosi v roki prazno posodo, pod plaščem pa skriva majoliko vina. »Lejte varalico, lejte tatu! Na vislice z njim!« sta kričala pa ga odgnala v grajsko temnico.

Ko je bil napočil dan, da bi moral loški sodni zbor izreči obsodbo nad Pavlihom, se je ljudstva nabralo, da se je kar trlo. Pa ljudstvo je godrnjaje očitno kazalo, da privošči ošabnemu vinotoku, ker ga je Pavliha vendarle prekanil in osramotil; želeli so zato in zahtevali glasno, naj ga sodni zbor oprosti vsake krivde.

Ko se je staro in mlado zbiralo pred gradom, čakajoč razsodbe, se je medtem Pavliha že čisto opomogel od groznje, da ga za kazen obesijo, pa je samozavestno in spretno izpregovoril pred zbranimi mestnimi očeti-sodniki:

»Velemodri in pravicoljubni gospodje sodniki! Jaz, revež, ki stojim pred vami, nisem tat, ampak le nepopoljšljivi burkež, ki vsakomur resnico v brk pové, da bi tako ljudem oči odprl in jim ozdravil zabite glave; zakaj zabitost je bolezen, za katero boleha več ljudi nego za mrzlico. Potemtakem sem jaz

le nekak zdravnik za neumne ljudi. In kakor vam je vsem znano, se je vinotok Zalokar bahal in ustil, da ga ni mati rodila, ki bi njega prevaral in nasukal. Taka bahava širokoustnost je vendar neumnost, ki je klicala po moji zdravniški pomoči, da razsvetim bahaču zabito glavo. Ali — da vam naravnost v oči povem — zbudila se mi je burkasta žila, ki mi ni dala, da ne bi širokoustega na osla postavil. Kdor tako objestno govori kot vaš vinotok, ta naj ne pozabi starega pregovora: prevzetija se sama pobija! Tako gobezdalo naj se ne pritožuje, ako naleti na pretkanca, ki ga posadi v koprive, da si jezik opeče. Vaš vinotok naj bo zadovoljen, da sem tako poceni ozdravil njegovo neumno bahavost. Majolika vina vendar ni preveč, ker sem mu pomogel iz težke bolezni; vsaka konjederka — kamoli šele ranocelnik! — bi mu bila dražje zasolila zdravilne kapljice.«

Nekateri izmed sodnikov so kar očitno pritrjevali odločnemu zagovoru, drugi pa so prikimavali ter se škodoželjno muzali. Vendar pa je še večina svetnikov trdno stala na starem: ulovljen — obešen! In Pavlihi bi bilo šlo za nohte, ako se ne bi bil v zadnjem trenutku oglasil sivolas sodnik, besedujoč z velikim poudarkom:

»Velemodri očetje naše lepe Loke! Da je Pavliha, ki stoji pred nami, res velik burkež, nam kaže njegov burkasti zagovor; pa saj ga, zvitega presukanca, že itak pozna vsa krajina. Saj so preko Grintavcev k nam zaslovele njegove pustolovščine, ki jih je uganjal po Korotanu. Zato je čisto verjetno, da je našega Zalokarja res le zategadelj nasamaril in osmešil, ker je vinotok le nekam previsoko vihal nos. Upajmo, da bo to zdravilo tudi zaleglo bahaču. Pa da bi zdaj norcepasa Pavliho zaradi njegovih burk šli obešat, velemodri mestni očetje, ali se ne osmešimo s takim dejanjem pred celim svetom? Ko bodo pozni rodovi že davno pozabili Pavlihovih burk in prismojij, bi še vedno govorili naši potomci: to so vam bili v davnih časih modrihe, naši mestni očetje loški; obesili so norčaka, ki jim je ozdravil vinotoka-bedaka! Zato vam pa pravim: izpustimo burkeža, ki bo s svojimi potegavščinami še marsikoga ozdravil!«

Tem tehtovitim besedam so pritrdili vsi sodniki, s posebno vneto še tisti, ki so bili siti vinotokove oholosti. Saj majolika vina, so dejali, res ni preveliko plačilo zdravniku, ki je izlečil tako globoko zakoreničeno bolezen. Toda v

bodoče naj Pavliha opusti tako skrivno zdravljenje, da ga ne primejo zaradi mazaštva.

Pavliha se je razsodbe iz srca razveselil; a ker ga je bilo le malco groza, da bi moral še kdaj stopiti pred hude mestne očete, jo je urno odkuril iz Loke.

KAKO DALEČ JE DO LOKE.

Pavliha še ni imel mesta daleč za hrbtom, ko ga je srečal na cesti tujec in ga vprašal: »Ali bi mi vedeli povedati, prijatelj, koliko še imam peš hoje do Škofje Loke?«

»Stopajte le, stopajte!« mu je odgovoril Pavliha.

Popotnik je burkeža debelo pogledal, rekoč: »Saj me niste, menim, prav razumeli, prijatelj! Jaz bi le rad vedel, kako daleč je še do Loke.«

»Čisto prav, saj razumem! Pa kakor sem dejal: le stopajte, stopajte!« mu je Pavliha novič odgovoril.

»No, torej, koliko časa še imam pešice?« je drezal tujec še bolj nestrpno.

»Tak stopajte že vendar, stopajte!« ga je spet priganjal Pavliha.

Tujec je zmajeval z glavo in je zagodel nekaj v brke, kar je bilo čuti kakor »teslo neumno«, pa jo je mahal dalje po cesti.

Jedva pa je bil dober streljaj daleč, ko je Pavliha zavpil za njim: »Ako bode te korakali, pridete v Loko najpozneje v dveh urah.«

Tujec se je temu zakasnelemu odgovoru skoraj še bolj začudil, kakor pa se je bil poprej razjezil radi burkeževe neotesanosti. Zato se je brž vrnil in je ves začuden vprašal: »Hvala vam lepa, prijatelj, za vaše pojasnilo! A povejte mi še to, zakaj, šmenta, mi poprej niste odgovorili na moja vprašanja?«

»Da nisem odgovoril?« se je začudil Pavliha, »na vaša vprašanja, pravite, nisem odgovoril? Ali se vam sanja?«

»Pač, pač, dobri prijatelj! Mar me niste trikrat zavrnili: stopajte le, stopajte!?«

»Čisto res, tak' je bilo!« je pritrdil Pavliha. »Pa čujte, prijatelj, kako naj bi vam bil povedal, koliko hodá še imate peš do Loke, če pa nisem vedel, kako naglo hodite? Zato sem vam pač moral prej veleli: stopajte, stopajte! No, in zdaj vam želim prav srečno pot!«

KAKO SO RIBNIČANI RIBO VTOPILI.

Pavliha jo je primahal čez Lašče v kotlino rešetarjev, a Ribnici se je ognil v precejšnjem ovinku. Sicer je bil spotoma zvedel, da so Ribničani že kupili nov zvon namesto tistega, ki so ga v tolmunu vtopili takrat, ko jih je bil Pavliha tako uplašil s sršenom v sodcu, češ, da se bližajo trume sovragov. »Pa grbe le ni varno nositi na sejem,« si je mislil.

Zato jo je mahnil mimo Nemške vasi na Dolenjo vas, a odtod jo je zavil v mlakužne Blate, pravicato »zakotno« vas (saj je v njeni sosesčini selo, Kot po imenu). Na Blatah je bil prav tisti dan velik dirindaj. Ob največji mlaki, kjer ni voda skoraj nikoli čisto vniknila, tam so se zbrali vaščani, stari in mladi, vse kar leze in gre, z vaškim starešino na čelu. Pripravljali so se na veliki ribji vlak, na čudoviti lov slanikov, ki so jih že leto in dan v mlakuži gojili.

Pred dobrim letom so bili namreč vinski tovarniki pripeljali starešini v Blate tudi sodec slanikov. Ker so Blačanom ribe šle močno v slast, zato so sklenili, da ne bi bilo napak, ako bi takele okusne stvarce zaplodili v vaškem

velikem kalu. Ko so se tovarniki spet odpravili na Reko, so jim morali pripeljati še večji sod slanikov, ki so jih potem z vikom in krikom spustili v globočino mlake.

No, in zdaj, ko je minilo leto in dan, se je zbrala vsa vas ob mlaki, veseleč se obilnega ribjega plena. Pavliha je prišel prav ob času, ko so bile priprave za lov končane.

Potopili so ribjo mrežo v kal od brega do brega. Radovedno so uprli oči na površje vode, ko so pričeli dvigati mrežo. Pa glej spaka, niti enega slanika ni bilo v mreži; le ena samcata tolsta jegulja se je premetavala v drobno pletenih okah.

Blačani so se sprva čudili, da jim je kar sapo zaprlo, nato pa so kričaje dajali duška svoji jezi: »Ta kačja spaka jih je požrla! Buzarona, ta salamejnska jegulja je pogoltala arenke! Lejte, kaku je debela, mrcina, od naših arenkov, sevajda!«

Tudi Pavliha se je vmešal, ko so ogorčeno vpili vsi vprek, pa jih je podpihaval: »Prav govorite, prijatelji, jegulja vam je požrla slanike; saj niso mogli nikamor uiti. In kako tolsta vam je nesnaga požrešna!... To je hudobija, ki jo je treba kaznovati! Ne dajte, da vam požeruha kašo upiha!«

»Smrt jegulji!« je zaklical starešina, in vaščani so pritrjevaje vzdikali: »Ubijmo, umorimo jeguljo guljasto!«

Pa kakšna smrt naj zadene hudobo požrešno? Trpinčiti jo je treba, naj-groznejšo smrt je zaslužila, — v tem so si bili složni.

»Na vislice z njo!« je vzdiknil nekdo izmed vaščanov.

»Veliko prelepa smrt!« so ugovarjali drugi.

»Na ognju jo specimo!« je vzdiknil starešina.

»Utôpimo jo v vodi!« je zakričal Pavliha, da je prevpil vse druge.

»Utône naj, sevajda, v vodo z njo!« so odobravajoč pritrjevali vsi gledalci.

Zgrabili so jeguljo in jo vrgli v mlako. Ko je žival začutila vodo, je veselo zapljuskala z repom in se urno zvirala in vijugala po mlakuži. Vaščani pa so mislili, da se riba od smrtnih bolečin tako zvija in zvira, pa so zadovoljno vzdikali: »Lejte, lejte, kak se spaka muči, kako težku cerkuje!«

Ko je jegulja izginila v globočini kala, so se vaščani Pavlihi prijazno zahvalili za tako pameten nasvet, obžalujoč, da noče še dalje pri njih ostati. A burkežu so bile Blate vse preblizu Ribnice, pa še takole mu je rojilo po glavi: »Ne bo dobro, če se nas nabere preveč norcev v eni vasi!«

Izletno poročilo skupine 4. c razr. na I. drž. real. gimn. v Ljubljani

OD KRIŽNE JAME DO RAKEKA

Okoli pol tretje ure popoldne, dne 4. januarja 1933. je bilo, ko smo kramljajoč prišli do vhoda v Križno jamo — do cilja našega izleta. Prva skupina pod nadzorstvom g. profesorja je šla približno pol ure pred nami in je morala biti že v sredini jame. Res, našli smo tik pred vhomom listek, kjer je bilo napisano, naj gremo v jamo s previdnostjo ter naj se držimo izhojene poti. Že pogled sam nas je prestrašil, toda radovednost je premagala strah. Vsaj na videz pogumno smo prižgali svoje svetilke, popravili si nahrbtnike ter krenili v globino, kjer je na čelu vseh šel mali, vendar pogumni Sark. Tla so bila spolzka, tako, da smo morali zelo paziti. Rabič in Megušar sta zadnja zapustila vhod, poskrbela za orijentacijo, nato pa krenila za njimi ter jim

ves čas dajala znake s piščalko. Še se je videla svetloba, ki je prodirala skozi vhod v jamo, dokler nam ni majhen hribček zaprl poslednji svetlobni žarek. Zadnja tovariša sta zopet postavila prižgano svečo na kapnik, ki je molel iz skale. Krenili smo še globlje v jamo po malem klancu, kjer se je izkazal v drsanju preveč radovedni Poljšak. Tudi drugi so ga hoteli posnemati, pa jim ni uspelo. Kmalu nato smo zaslišali šumenje vode, in ni minilo niti pet minut, ko smo bili pri prvem jezeru. Zavriskali smo, malo zaukali, mali Pohinar pa je hotel od samega veselja zapeti pesem — iz opere »Židana marela«. Kdo se ne bi odzval na tako posrečene klice, kakršni so izšli iz naših hripavih grl, saj ni prva skupina sedela na ušesih, da ne bi takoj slišala naših radostnih klicev in se nam odzvala. Čez nekaj časa smo res zagledali v daljavi svetilke, ki so se nam vedno bolj približevale. Nismo se motili. Vračali so se, mi pa smo šli naprej, da si ogledamo ono, kar so drugi že videli. Šli smo dalje po desni strani jezera, kjer je naš hrabri vodnik Sark zdrknil po skali v mrzlo kopel, da si osveži trudne noge. Iz kopeli je prišel z umazanimi rokami in še bolj umazanimi čevlji. Ker nas je doletela tako nerodna nesreča, smo se kmalu vrnili k prvi skupini, ki je taborila v prostrani dvorani Križne jame. Tu smo se vsi dobro okrepčali ter si izbrali novega vodnika v tovarišu Ostanku, ki se nam je zdel bolj spreten in pretkan kakor pa ponesrečeni Sark. Radi odvezte časti je izstopil iz kroga naše skupine ter se pridružil petošolcem. Ob svetilkah je ubogi Poljšak opazil, kako lepo je bila namazana njegova suknja in vse to zaradi drsanja. Najbrž so ga morile skrbi, kako se bo zagovarjal pred materjo, ko mu bo s hlač in s suknje iztepavala spomine iz Križne jame, saj je vso pot, ko smo se vračali, godrnjal, kot da bi ga ščipalo po trebuhu. Po četrtturni hoji smo prišli na svetlo, kjer nas je naš tovariš pritisnil na fotografsko ploščo, ki pa je menda počila, ker ni o slikah ne duha ne sluha. Toda pozabljivost nikjer ne počiva. Tudi nam je bila zelo nenaklonjena. Močnik Bogo, ki je bil v naši skupini, je pozabil v jami tam, kjer so počivali, površnik. Vsi smo umolknil, nihče se ni oglasil, da bi šel z njim po površnik. Končno se je odločil osmošolec Živec, da gre z njim, samo ta mu je moral prej obljubiti, da plača osmošolcem za kako mokroto. Dolgo jih ni bilo nazaj in gospod profesor je z večino učencev, ki so bili največ iz drugih razredov, odšel proti Rakeku. Kar nas je bilo iz naše skupine, smo se odločili, da ju počakamo. Vsedli smo se na skalo pred jamo, kjer so ostali tudi štirje petošolci. Globoko je že legel mrak po okolici in prvi netopirji so prhutali okoli vhoda, ko sta se prikazali dve svetilki v globokem žrelu in za čas zopet izginili, dokler se nista slednjič prikazali tik pred nami. Z veselim obrazom je stopil pred nas Močnik z najdenim površnikom in takoj za njim velikodušni osmošolec. Zadovoljni, da je tovariš površnik dobil, smo se odpravili v dolino. Daleč je že morala biti prva skupina, ki je šla z gospodom profesorjem, zlasti zato, ker pozna gospod profesor vse bližnjice. Med nami pa ni bilo niti enega, ki bi kaj podrobno poznal, še manj pa, da bi tod hodil. Zato je razumljivo, da smo šli po poti, ki se nam je zdela najbolj prikladna ter najbližja do glavne ceste. Pozneje smo izvedeli, da smo šli po popolnoma drugi cesti, kot prva skupina, ki je šla po stari, toda mnogo krajši cesti. Pot je bila začetkoma zelo strma in spolzka ter nam je onemogočala, da bi dohiteli prvo skupino. Vse naokoli je bilo temno, ko smo stopali proti Bloški polici. Nič se ni več razločilo. Kričali, vpili smo na vse grlo, da bi dobili kak odziv od prve skupine, toda vse zaman. Obupali smo že, da bi prišli do določene ure na Rakek, saj nas je od vseh strani obdajala neprodorna tema in od nikoder ni bilo videti nobene luči.

Dolgo smo še hodili po razdrapani poti, preden smo prišli do Bloške police, kjer smo domačine vprašali, kje gre državna cesta na Rakek. Ti so nam povedali in nam želeli srečno pot; mi pa smo krenili po državni cesti. Med potjo smo se ustavili pri neki kmečki hiši, ki stoji čisto na samoti med Bloško polico in Bločicami, ter vprašali koliko je še do Rakeka. Prijazno ženico, ki nam je prišla odpirat hišna vrata, smo obsuli z neštetimi vprašanji ter smo prekričali drug drugega, da je bila uboga ženica vsa zmedena.

»Tri cele ure naj bi še hodil po tej blatni cesti,« je modroval utrujeni Osolin, »ko sem še do semkaj komaj prinesel svoje utrujene ude.«

Takoj se je pomiril, ko je opazil, da je dobra ženica prinesla dva peharja suhih hrušk.

Iz veže smo stopili zopet v črno temo, prižgali acetilenko ter ubrali pot proti Rakeku. Kaj hitro se nam je krajšala pot ob žvečenju suhih hrušk, katerih je bil največ deležen nenasitni Poljšak. Ura je morala biti že nekako sedem, ko smo dospeli v prijazno vas Grahovo. Pred največjo hišo v vasi smo se ustavili. Nekateri sošolci so povedali, da je tukaj doma Krajec, skoraj vsem znani dijak, ki je bil med nami zelo priljubljen radi svoje prijaznosti. Pred hišo je stal njegov oče, stara notranjska korenina, ki ima rad dobre dijake. Ustavil nas je ter povabil v hišo. Ali naj bi se upirali tako prijaznemu povabilu? Šli smo s prijaznim gospodom v pivnico, kjer nam je po domače, vendar prijazno postregel. Pa ne mislite, da nam je dal opojnih pijač, dasi smo bili v pivnici! Ne, postregel nam je z domačim kruhom in z drugimi založljaji. Veseli, da smo našli tako dobrega človeka, ki razume lačni položaj dijaka, smo zapeli nekaj pesmi. V tako prijetni družbi je hitro potekel čas.

Zopet nas je objela noč. Le naše stopinje so se slišale, ko smo zapustili Grahovo. Po komaj polurni hoji je začel tovariš Močnik tožiti, da mu je postalo slabo. Jedel je zjutraj staro klobaso in na to pil mrzlo vodo. Prijela sta ga dva tovariša pod pazduho in revež je moral poklicati sv. Urha. Dolgo smo se mudili z njim, kar nam je vzelo mnogo časa in truda, preden smo ga spravili toliko k sebi, da smo lahko nadaljevali pot. Prišedši v Cerknico, je še vedno tožil o bolečinah v želodcu in dva tovariša sta ga morala podpirati. Od Cerknice smo zopet krenili na državno cesto, kjer pa nas je doletela zopet nova nesreča. Debele kaplje dežja so se usule na nas, ki smo hiteli kolikor smo mogli proti kolodvoru. Toda slovenski pregovor je, kadar te dolete dve nesreči, te zadene gotovo še tretja in res, komaj smo prišli na asfaltirano rakeško cesto, smo začuli odhodni signal osebne vlaka. Hočeš nočeš, ostali smo na Rakeku na milost in nemilost železniških uslužbencev. Vendar pa smo imeli srečo, da je bil tedaj v službi pameten in uslužen prometnik, ki je razumel v kakšni omaki smo. Dal nam je prosto čakalnico, preskrbel šah ter nam obljubil, da bo po možnosti posredoval pri vlakovodju brzega vlaka za prosto vožnjo do Ljubljane. Po čakalnici smo razprostrli od dežja premočene suknje ter pričakovali brzega vlaka. Ko je privozil vlak na postajo, smo bili že zopet vsi opremljeni ter pripravljeni za odhod, samo čakali smo odločbe vlakovodje. Ko nam je ta dovolil vstop na vlak ter preskrbel prost kupe, smo se mu najlepše zahvalili, prav posebno pa še gospodu prometniku, ki je tako skrbel za nas. Ko je oddrpal vlak proti Borovnici, smo se zopet malo oživel v živahnem pogovoru; le Prosenc in Pohinar sta ostala molčeča, kajti v oči jim je že silil spanec. Prišli smo v Ljubljano ob pol eni ponoči, kjer smo se brez hrupa, vendar dobre volje ob lepih spominih na krasno Križno jamo razšli.

RABIČ in MEGUŠAR, IV. c razred.

DR. PAVEL BREŽNIK:

LONDONSKI IZPREHODI

INTIMNI LONDON. — ŠKOTSKI GAJDAŠI. — NEVIDNO VOJAŠTVO. — STRAŽNIKI-VELIKANI. — KOLESARKE V HLAČICAH. — ZANIMIVOSTI KINEMATOGRAFOV.

Ni lepšega, kakor počasi izprehajati se po Londonu in uživati čar tega tako izrednega mesta. Človek odkrije nebroj krasot, nebroj intimnosti, lice vele-mesta se spreminja korak za korakom, in vedno je nekaj novega, nekaj zanimivega. Govorim tu seveda o onem Londonu, ki tvori center tega ogromnega mravljišča, kajti zunanji deli so brez vsake zanimivosti. Ta center ni mogoče primerjati niti z grandioznim Parizom, niti z broadwaysko hipermodernim, kolosalnim Newyorkom nebotičnikov; London je nekaj, kar je treba doživeti. Pa se mi zdi, da Londona vsakdo ne more niti doživeti, niti doumeti, da je zelo skrivnostno mesto, ki se mu more iskreno približati samo oni, ki ima zanj smisel. Jaz sem vzljubil to mesto že prvi dopoldan in sem se sam zelo čudil svojim občutkom, kajti česa takega res ne bi bil pričakoval.

Že hotel me je presenetil. Čeprav v centru, je stal na tako mirnem kraju, da se noben ljubljanski hotel ne bi mogel meriti z njim. Tisti redki avtomobili, ki so po noči vozili mimo, nas niso zbudili, saj se po noči v Londonu ne sme trobiti. Imel sem več nočnega miru kot v Ljubljani. Za hotelom park, vse v zelenju, za tem cerkveni zvonik, za katerega so vsako uro donele prijetne, tihe, starinske melodije. Nikakega vsiljivega, kričavega zvonjenja, ki bi človeku brezobzirno že zgodaj zjutraj kratilo nočni mir in ga v popoldanskih urah neprestano spominjalo na pogrebe.

Neko jutro, prav ko sem končal toaleta, začujem čudne zvoke skozi okno: kakor da bi nekdo igral na pihala godbo k jugoslovenskemu kolu, melodije, prav podobne srbskim, a vendar ne iste. Pogledam skozi okno in zapazim dva Škota, gajdaša. V slikoviti narodni noši sta ponosno kot kralja počasi korakala po ulici in svirala svoje čudovite melodije, divje in poskočne, resne in temne, vedno naprej, brez prestanka. To brenči in zveni, se joče in smeji, vzdihuje in prosi, kliče k boju in k plesu, preliva se drugo v drugo. Enolično je in primitivno, a vendar se spreminja neprestano v nekaj novega, tako da bi človek kar naprej poslušal. Seveda nisem izpustil prilike, da ne bi pohitel na cesto, prizor posnel ter muzikanta nagradil.

Tako lahko vidite najrazličnejše poulične prizore v Londonu, ki so prav značilni. Tam koraka skupina brezposelnih po ulici in tiho, nevsiljivo prepeva, da bi obrnila pozornost mimoidočih nase, med tem ko eden od njih hodi po pločniku in nemo drži klobuk, proseč milodarov. Ob vhodu v postaje podzemne železnice stojijo prodajalci časopisov in bonbonov. Večinoma so starejši ljudje, ki se jim vidi, da so morda nekoč imeli boljše, brezskrbnejše življenje. Molče, zelo nevsiljivo ponujajo svoje blago.

Vojakov v Londonu skoraj ne vidite, razen če stopite ob enajstih dopoldan pred Buckinghamsko palačo in prisostvujete izmenjanju kraljeve telesne straže. Tudi tu sem napravil nekaj posnetkov. Zlezal sem celo precej visoko na okno poslopja, da bi s ptičje perspektive napravil sliko, pa me je pričujoči stražnik kar najvljudneje opomnil, naj blagovolim splezati v nižine človeške perspek-

tive. Ni mi preostalo drugega, kakor sestopiti, saj so me prisotni malo čudno gledali. Menda je bilo to »shoking«. Sicer sem se pa nato zrinil tako v ospredje, da sem bil s svojimi posnetki prav zadovoljen. Ko sem po končani ceremoniji odšel, sem srečal na Whitehallu skupino infanteristov, edine vojake, ki sem jih videl v Angliji, ter jih hitro posnel. Angleži imajo malo vojaštva in še ti nosijo uniformo edinole v službi, sicer so v civilu, zato vojakov skoraj nikoli ne morete videti v Angliji. Meni je na primer dejal neki Anglež, ki je nedavno potoval po Jugoslaviji, da moramo biti strahovito pripravljeni za vojsko, kajti na vsak korak je pri nas srečati na ulicah vojake. Razložil sem mu, da to res ni tako hudo, kot si je predstavljal, da je menda videl tudi orožnike, Sokole in gasilce.

Nekaj izrednega so pa londonski policaji. Veliki so kot gore, povprečno dva metra. Človek mora res imeti spoštovanje pred njimi, pa tudi če meri 182 cm vojaške mere, kot moja malenkost. Potem imajo pa še visoko čelado (koje model so menda povzeli po zagrebški policiji!), tako da so še višji. Kot nekakšni ljudje in pol obvladujejo promet. Imajo velikanske bele rokavice, že od daleč vidne, ki jim segajo do lakti, in dajejo znake. Če pa pride otrok, ga primejo za roko in počasi in varno vodijo preko ceste na nasprotni pločnik, med tem ko se mora ves promet ustaviti. Prav ganljivi so takšni prizori, če gre »Njegovo Veličanstvo Otroek« preko ceste.

Posebnost angleških cest so pa kolesarji. Teh je silno dosti in s čudovito umetnostjo švigajo med ogromnimi avtobusi. To so zares pravi akrobati. Med njimi so tudi dekleta, in sicer marsikatero v hlačah, da, celo v silno kratkih hlačah, imenovanih »shorts«. To pa, kar je videti v soboto popoldan, pa res presega vse meje. Na tisoče kolesarjev beži iz mesta ven na

London: Prometni stražnik z daleč vidnimi velikimi belimi manšetami. Foto Dr. Pavel Brežnik.

deželo, vsak ima manjši ali večji nahrbtnik, moški in ženske, mnogokrat on in ona skupaj na dvojnem kolesu, tandemu, kot smo jih pred dvajsetimi leti videli tudi pri nas. V Veliki Britaniji so še v splošni rabi. Kot jate ptičev drvijo ven na kmete. Najprej se človeku zdi vse to tako strašansko čudno in neumljivo, potem se pa privadi tudi temu.

Ulice so v soboto popoldne od tretje ure naprej v Londonu tako prazne, da človeka kar zazebe. Mesto je v istini kot izumrlo: ni ljudi, ni vozov, le tu in tam kakšen redek avtobus, na pol prazen. Samo podzemski železnica vozi normalno. »Weekend« je, konec tedna, to se pravi nedeljski počitek, ki je za vsakega Angleža nekaj tradicionalno nedotakljivega. S tovarišem sva sklenila, da greva v kino, da vidiva, kaj gledajo Angleži. Toda preklicano sva se zmotila. Pred kinematografi so bili ljudje nastavljeni v vprav nedoglednih

vrstah, v šesterostopih in potrpežljivo čakali, da pridejo na vrsto. Mnogi so imeli stolčke s seboj in sedeli kar na ulici, se mirno pogovarjali, kadili in jedli sladkarije. Zaman sva hodila od kina do kina, povsod so bili isti prizori. Že sva obupala in začela razmišljati, kaj naj storiva, ko slučajno zapaziva kino, pred katerim ljudje niso bili nastavljeni. Program nama je povedal, da tu ne igrajo nikake drame, temveč samo najnovejše novice in kulturne filme. Za to seveda ni bilo toliko zanimanja kot za drame, in tako sva za majhno ceno šestih dinarjev dobila lep sedež in takoj bila pripuščena k predstavi. Najprej britanski zvočni tednik. Med drugim slike iz stavke v Amsterdamu in v San Francisku: policija strelja iz oklopnih avtomobilov na množico, strojnice reglajo, ljudje padajo... Kaj takega drugje cenzura gotovo ne bi pripustila. Nato slike iz Anglije: samo sport. Zadnji prizor: tribuna gledalcev pri sportni tekmi, večina leno zdeha ali zadovoljno spi. Napis: Pri nas se pa tako zabavamo...

Nato slike iz podeželske Anglije: gradovi, reke, lepe pokrajine. Slednjič zvočni film ekspedicije v Tibet, prav zanimiv. Tu sem prvič zvedel, da se beseda Tibet ne naglaša na prvem zlogu, kot smo mi iz šole navajeni, temveč na drugem. Brez dvoma jo tako naglašajo domačini in je to torej pravilen naglas. Ko sem že pri kinu, omenim, da sem zadnji dan svojega bivanja v Londonu slučajno naletel na film letalske ekspedicije na Himalajo. Moram reči, da je to eden najbolj zanimivih filmov, ki sem jih sploh kdaj videl: izvirni posnetki Mont Everesta, najvišje gore sveta iz avijona, ki je plul kakšnih 200 metrov nad njim in ga obkrožil. Vprašal sem tudi, ali kje igrajo film Birdove ekspedicije na južni tečaj, a sem na žalost zvedel, da je že zdavnaj odigran. Upajmo, da morda kdaj pride k nam.

H. VILFAN:

MAESTRO LENTA POMAGA MLESTI

»V čoln bom malo skočil in povedlal,« se je zmislil. Z vrat je snel trenirko, hitro zlezel vanjo in šel ven. S požola je slišal kokoši, kako so se na smokvi obirale.

»Ga, ga! Ga, ga!« niso dale gosi miru in Šare je pricapljal radoveden, če je gospodar vstal. Revež je stisnil rep med noge in se sestradan potepel proč, kajti z učiteljem si nista bila na roko; že od prvega dne ne.

»Dobro jutro, šjor meštre!«

»Dal Bog dobro!« je odzdravil učitelj dolgemu Roku.

»Va!... Va!... 'ben ti... tovara! Va!«

»Kaj pa si tako hud, Roko? Kaj?«

Že se je oddaljil, priganjajoč venomer osla. Ozrl se je, pridržal korak in zaskrbljeno dejal:

»Manja kuha vročica, pa ne vem, kako bom sam mogel še zganjati... Molzel bom že, molzel... Prrrr! Prrrr!«

Hiter sklep je dozorel v učitelju:

»Pomagat grem!« Prislonil je vesli k zidu in spešil korake za dolginom. Med pogovorom je osel pomulil ob zidu malo bore travice, se podrsl z bisagami obenj, da sta posodi zlezli na stran.

»Prrrr! Prrrr!...« jih je urejal. Dregnil ga je dva-trikrat, oplazil z gor-

jačo preko resastega vratu in pobešenih uhljev, da je z njimi in glavo vred stresel, kot bi ga sitne muhe žrle.

»Bom jaz Manja zamenjal za danes.«

»Ha, razdrli boste čevlje po tem vražjem kantu.«

»Je že prav. Kar nič ne sitnari in naj ti ne bo žal mojih čevljev!«

Roko je skomignil in zadovoljno razpotegnil usta napošev. Lice se je kar hitro zjasnilo in tudi osla ni več tako neutegoma klestil in zbadal. Racial je v gumačah kar se da nerodno poleg učitelja. Ni vedel, kako bi začel napletati, ko se je sramoval svoje ubožnosti pred tem vitkim, visokim fantom. »Ni napačen ta Slovenec, ni,« si je zagotavljal, »saj ima dobro srce, ko tako zgodaj vstane in gre meni pomagat.«

»Kaj si pa tako tiho?«

Zaloten se je čutil: »Prav sem razmišljal, da ste dobri... Škoda, ko tako stran silit.« Ni mogel dokončati.

»No, no, Roko!«, a dobro mu je godila hvala. Preskočiti je moral oslov kupček, še enega, še enega.

»Da mu mate!«

»Tiho no bodi! Kaj moraš neprestano kleti?« Dregnil je živinče, da je drusalo, in pločevinasti posodi sta v bisagah prelamljali že tako kratke in odsekane glasove, ko sta se zadevali ob sedlo, in že je ubralo počasen korak, tako počasen, da sta ga ona dva dohitela. Jezilo ju je, ko sta morala zavreti korak.

»Naj beštija gre! Va!...« je oplazil dolgin po njej. Ta je poklopotala z uhlji ob votlo lobanjo, zanihala čopasti rep in zopet drusala, da sta se kanti oglašali pretrgano, viseči preko sedla in zibajoči se izmenoma tja pod trebuh.

»H-a, h-a, i-i-i-i-a, i-a...« je pomolila beštija glavo naprej in na koncu dolgovezno pogrivala.

»Naj speši, naj speši!«

Navkreber sta lezla zvijaje se in iskala vsak zase prikladnejšo stopinjo, si obračala zdaj hrbte, zdaj obraze, zdaj eden obraz, zdaj drugi hrbet. Čeprav je bilo sape preveč, je nista marala izdati. »Da ne bo mislil, da srce nagaja! Mislil bo, da me naduha tare,« sta oba mislila. Oslu so se napolnile lakotnice; v breg idočemu se je kdaj prožilo kamenje izpod majhnih kopitec. Drugače pa je rinil v premi črti navkreber — bolj junaško ko ona dva,

»Kod?«

»Za onole jaro bova.«

Ovce so poležavale in prežvekovale, nekatere so se pasle. Živinče je iz navade zavilo k vhodu in obstalo.

»Kod imaš pa jagenčka?«

»I, daleč preko kanta, šjor meštre!« Izkušeno je begal z očmi, bo li kate-rega zasledil ob materi. »He, danes se bo namolzlo, ko nobeno matere posesalo ni!« Razedlal je osla, odstranil dračje z vhoda in signal ovce noter. K drugi pregradi je sedel, stisnil kanto med kolena in s polglasnim »V ime božje!« zagrabil prvo ovco za rep, jo potegnil malo nazaj in molzel. V tenkih belih curkih je brizgalo mleko glasno ob pločevino, škropilo in se penilo. Najprvo so se trgale iz gneče starejše, vajene molže že od prejšnjih let, druge pa je moral učitelj z lučaji odlučiti od gruče in jih posamič naganjati k Roku. Previdno se je izpod zida približal vhodu, ga zopet zadelal, da ni moral paziti, ne da bi mu katera ušla, in da je mogel od blizu gledati Roka, kako molze.

»Na, na, Brka!... Za starca Badnjaka, Brkica!« je dejal, ko se mu ni posrečilo ujeti je. »Brna, Brna, ti si! Da, dobra mlekulja.« Še je prežvekovala med molžo in plašljivo pogledovala preko zida. Učitelj je takrat zamižal; samo iznad oči se je videl na zidu. »Da je pogled ne bo splasil!« je želel.

»Ho, Dragonja...!«

V drugi pregradi so pomolžene silile ven; ali če se je pokazal iznad zida učitelj, so divje rinile nazaj. Miril jih je Roko, tolažeč učitelja češ: »Ne poznajo te!« Močile so od strahu, stresale repe in gazile govno, dokler se ni zadnja zrinila med nje.

»Hvala Bogu! Čuvaj jih, Devica ti nebeška! Hvala ti, Bog, za ta dan! Kar izpusti jih, naj se pasejo, dokler ne pritisne vročina... Vedno manj je mleka! Vsak sleherni dan manj. ...E, hvala Bogu!« je pobožno govoril bolj zase ko njemu, ko je natovarjal na osla obe kanti. Razumevajoč ga je gledal učitelj in mislil »Kolnejo kot Tolminci, a kako so navezani na Boga; zaupajo vanj. Pobožni so navkljub vsemu.«

»No, navzdol ga pa ne bo treba priganjati,« se je okrenil k Roku, ki je že nekaj zaostajal, pobirajoč osušene kravjake. Zlagal si jih je drugega vrh drugega v naročje.

»Tu se še dobijo; doli pa ta vražja deca vse poberejo,« je menil Roko, pazeč, da ne zgreši katerega. Že gor grede si je posamezne zapomnil, tako da je določeno vedel: za tem kamnom je eden, za onim bo tudi eden, doli niže pa kar dva.

Ob Rokovem poslu je bil učitelj prepuščen samemu sebi. Oči so iskale zaposlitve. Morje?... Pah! nič novega... Vas? Še manj... Velebit? Da. E. Velebit! Vzhajajoče sonce ga je po bližnji strani rožasto nadahnilo. Kar vabil je. Ko na dlani ga je videl, tako ga je čisti zrak približal. Osojne strani pa so grozeče režale: Razbiješ se, ki se drzneš naskočiti me samotnega in nedostopnega! Temnejše krpe sredi ožarjenih skal so oznanjale gozde. Ha! kaj bi vedela planina povedati o izsekavanju Benečanov!... Greben se je ovijal s tenčico jutranje meglice.

Zora se je razlila po tišini. Daljni skalnati robovi Babinega zoba in Vaganjskega vrha so tvorili mejo med barvo rožnatega neba in vijoličastih gora. Pas se je vlekel svetlikajoč kakor svetniški soj. Še se je poredkoma slišalo sovino skovikanje.

požol — terasa

Manje — moško ime

Va! — naprej!

Prrr! — čakaj! stoj!

gumače — doma narejeni opanki iz avtomobilske pnevmatike

kanta — pločevinasta posoda; navadno petrolejska

kant — stene, skale, hodo, pečina

Za starca Badnjaka (badnjak)! — kletvica

Brka, Brna, Dragonja — imena živali

Osušene kravjake rabijo za kurjavo, ker otok razen figovih, oljčnih in tamarisk-nih dreves nima. Bor je šele zasajen.

MARIBORSKA TISKARNA V MARIBORU

*ima v zalogi originalne platnice za lanski
IV. letnik „RAZOROV“ za ceno 7.— Din.
Naročite!*

ZLATO S PLANIN

Mnogo je lepih krajev na naši majhni slovenski zemlji. Toda lepšega kotička, kakor je gorenjska stran, posebno pa Martuljkova skupina, ne najdeš nikjer. Kakor, da se je Stvarnik posebej mudil na tem prostorčku in gradil to mogočno zgradbo. Krasna je Martuljkova skupina v poletnih večerih, kadar se koplje v škrlatu zahajajočega sonca, krasna je v trdi zimi, ko se blesti deviško beli sneg na njenih razoranih vrhovih.

Vlak sopiha pod temnimi gozdovi mimo Martuljkovih vrhov. V Kranjski gori izstopiva z očetom. Lep poletni večer je. Sence vidno rastejo. V daljavi naju pozdravlja Razor s Prisojnikom. Skozi dolino Pišence mimo kopališča Vesne naju vodi bela cesta. Ob njej šumi in vali zelene valčke Pišenca. Z desne prihaja dolina Male Pišence. Pri hotelu Eriki zavijeva na levo po prodnati poti. Prisojnik nagiba svojo glavo kakor k počitku. Komaj vidna meglica zavija njegovo obličje. Mrak že lega na dolino. Le vrhovi Martuljkove skupine lahko žare. Pot se vije skozi teman gozd. Neslišno razpenja noč svoja krila. Temno je kakor v rogu. Iz gozdne teme ugledava luč. Vstopiva v kočo. V sobi že sedita planinca. Sedeva v kot za mizo in skromno povečerjava. Povprašava oskrbnico po prenočišču. Nič. Naslednjega dne bereva v spominski knjigi med opombami: Štirje na eni postelji! Ti so brez dvoma ležali na mehkem, dočim sva si morala midva pripraviti ležišče na trdih klopeh. Čevlje pod zglavje, stare kosti pa prepustiti njihovi usodi! Iznajdljiva planinca sta položila deske od klopi na eni strani sobe do klopi na drugi strani. Idilična slika v »visečih mrežah«. Zaspati ne morem, dočim že eden izmed »visečih« planincev smrči in vznemirja mirno ozračje v koči. V teh milih akordih zasnam sen pravičnega.

Rano jutro. Po jako mehkem ležišču se nama kolca. Z očetom zajtrkujeva, pobereva svojo robo in kosti in kreneva na pot, na Špik. Le udarjanje konic naših palic moti dostojanstven mir med gorskimi orjaki. Vsi vrhovi so še zasanjani. Pot naju vodi črez prod. Pri prvem ledeno mrzleno studencu si napolnim steklenico kristalno čiste vode. Hlad prihaja odondod. Studenec izginja pod debelo plastjo snega, ki kljubuje celo vročemu poletnemu soncu. Nekaj planincev gre za nama. Čuden žvižg naju opozori. Ozreva se v ono smer in opaziva gamsa. Najbrž se prihaja semkaj, na ta studenec, napajat. Še nekolikokrat ga slišiva. Hitro, toda oprezno, skače po ozkih policah navzgor, v kraljestvo miru in lepote. Po velikih, gladkih skalah se vije steza. Rdeče znamenje obrne najino prvotno smer skoro pravokotno čez ogromen plaz. Na najvišje vrhove, onkraj globoke doline, razliva sonce svoje zlato. Morda, da visoki vrhovi vabijo s tem zlatom planince, morda, da hlepe planinci po njem. Toda to zlato ni ono, po katerem sega grabežljiva človeška roka, zlato, ki se koplje v krvi onih nesrečnih zemljanov, ki jih preslepi blesk zlata. Kdor uživa krasoto gora, ki se kopljejo v zlato, ki ga daje sonce, temu zraste srce z izklesanimi, molčječimi vrhovi, diha in živi z njimi... Plaz je za nama. Globoko v dolini, med gostimi vejami smrek, čepi lesena kočica. Mrak se umika iz doline. Borna trava raste v šopih med skalovjem. Mecesi so že redki. Le nizko rušje se plazi pri tleh. Ogledujeva si vrhove. Prav na robu pečine stoji gams, ožarjen od sonca. Kralj gora si ogleduje svojo posest... Z očetom sto-

pava mimo globoke zaseke. Le od daleč si ogledujem, kako globoko lahko padem, če mi izpodrsne. Čez veliko planino korakava. Na kamnih iščeva znamenj za pot. Spominjam se na sličen dogodek z izleta na Dolenjskem. Vprašali smo kmetico na polju, kje je prava pot. »Kar po „štempelnih“ hodite!« se je odrezala. Toda »štempelnov« ni hotelo biti. — Na zeleni planini se pasejo bele ovčice, druge polegajo v hladni senci. Sonce se nama veselo smeje, ko si briševa pot z razgretega čela. Na prvem sedlu sva. Odtod je krasen razgled na Škrlatico. Globoka dolina naju loči od nje. Odpočijeva se. V potu svojega obraza použijeva svoj kruh. Po dolgem pihanju dospeva na drugo sedlo tik pod vrhom Špika. Čez greben Lipnice se plaziva kar po štirih na Špikovo teme. Veter je precej močan. Zavijeva se v suknji. Pogled nama je uprt globoko v dolino bistre Save. Onkraj Save se dvigajo zelene Karavanke. Pogled nama plove v sončno Koroško in še daleč preko nje. Vso Martuljkovo skupino imava pred seboj, od Možice in Kukove špice do Črnega vrha. Na južni strani nama zapira pogled mogočna stena veličastne Škrlatice. Razločno vidiva križ na njenem vrhu. Na zapadu se vrste Razor, Prisojnik, Mojstrovka, Jalovec, Ponce, za njimi pa Mangart, ki je že na italijanski strani. Temni oblaki se vale od vseh strani. V zraku leži dušecha se para. Zgodnje popoldanske ure jo mahava navzdol.

Hlapon veselo drdra in uka kakor zadovoljni Kranjec. Poslednjič gledava na sivo Martuljkovo skupino. Oča Špik si popravlja kučmo nižje na oči in s plaščem sivih oblakov si zagrinja gola pleča, kakor, da se pripravlja na kaj hujšega...

BISCHOF BRUNO, I. real. gimn. v Ljubljani.

ZADNJI VEČER OB MORJU

Pokojno leži brezkončno morje,
v njegove brezdanje, sinje vode
že nagnil se sonca je svetli obraz.

Visoko nad širno morsko ravan
tja v daljno večerno stran,
ki vsa gori v ognju zarje zlate,
oblačkov nežnih — glej — hitijo bežne jate
na krilih svojih snežnobelih.

In z njimi — hitri kakor misel —
galebi merijo se v poletih smelih,
sinovi morja, iz svobode porojeni.

Počasi režejo v zrcalno čiste globočine
blesteče jadrnice brazde bele,
ki topli jug domov v pristan jih pelje.

Morje lahno je kot sanjajoče
v rožnem soju zarje ugašujoče.

Z ustmi mokrimi poljublja breg, pečine, —
sredi nedotaknjene samote,
večne priče božje veličine.

Utonile so zarje, ugaša že dan
večer že razpel je nevidne peroti
nad mirno, sanjavo morsko ravan.

Tam v cerkvi pod obokom prelepim
že zvon je oznanil »Zdravo Marijo«.

Veselo ubrano zvonjenje
se zlilo je v morja skrivnostno šumenje
vse stvarstvo poje himno večnemu Očetu.

O, morje ta čudežno lepa tvoja prelest
me tolikrat v naročje je svoje zvabila
in dušo mi s srečo vso napolnila.

Nocoj pa rodila je v meni trpko boleost.

Li mar omamil lovora me vonj dehteči,
ki z njim je ves nasičen zrak?

Li morda res si me preslepil
nebeško mili ti somrak?

Vzljubila sem te, morje, in zato
mi je težko, nocoj od tebe to slovo,
ko moram spet iz sanj v življenje,
nazaj med šumno to vrvenje.

PAPEŽ ANTA, trg. akad. v Ljubljani.

NOTRANJSKA

*Pri nas je pesem, pesem skala,
tu je drugače kakor drugod,
tu je Bogu solza pala
v pesem, pesem skala!*

*Ljudje. Pesti njih so zdrave
in se ne zrušijo k tlom —
še so sinovi Slave ...*

*O, ko bi siromaki kruha imeli dovolj,
a imajo le trsje sušče se na jezerskih ozarah;
to njih je svet, to kruh, to v sanjah množina polj!*

*Pogled v dogled:
Mora, mora biti bolje,
bolje ljudstvu, ki je vzgojil kamen,
ki je krotil burjo, ki je netil plamen!
Mora, mora! Še je volje v bolje!*

TONE PETKOVŠEK, trg. šola v Ljubljani.

KLOPOTCI IN ČRIČKI POJO . . .

Kakor napol umazana plahta je viselo nebo preko Haloz. Tenke, mehke meglice so se od nekod privleklo in niso hotele naprej. Ustavile so se kakor vsako jesen in se od dne do dne bolj gostile. Valoviti griči so se zarisavali v nebo in le tu pa tam so samevali po vrhovih vitki jagnedi in smreke.

Popoldansko sonce je posijalo na gorice. Neki posebni čar se je razlil z žarki vred ob trsju. Kako lepo je, ko oblije sonce gorice z zlatim sijajem! Zdi se mi, da oživi sleherni trs. Vsak dobi svojo posebno barvo, meče senco in izza vrst se vidi rumena zemlja. To je ilovica, ki so jo haloški ljudje pozimi težko prekopavali in se jim ob vsakem naliwu prijemlje na noge, da jih težko vlačijo za seboj. Pa zdaj nihče več nato ne misli. Zdaj je jesen, trsje je polno

in grozdje je zrelo. Tudi haloškim ljudem se je razlila preko lica neka tiha sreča in zadovoljstvo.

Pa še nekaj! Tam na hribu, ki je izmed vseh najvišji, se je zbralo danes mnogo haloške dece. Tudi stare mamice so prikimale na vrh in posedle na ostro travo, ki jo je poletno sonce ožgalo. V gorici na vrhu kopljejo fantje luknjo, v katero bodo postavili močan drog za klopotec. Urno se dvigajo in padajo motike, lopate in rovače. Rumena zemlja se kopiči ob jami, otroci so nestrpni in radovedni, da pritiskajo svoje glave skupaj in opazujejo globočino. Možje, sključeni od bremena, ki so ga znosili vsa leta na svojem hrbtu, stojе s pipami v ustih in gledajo mlade, krepke fante, ki čvrsto sekajo v zemljo. Tu pa tam se kateri pošali: »Tu radi delate; le tam ne, kjer bi bilo treba!«

Ko so postavili drog, so odhiteli pred kočo po klopotec. Velik je, da so ga imeli trije dovolj vleči proti vrhu. Vsak je nesel nekaj: Eden stol ali glavno ogrodje, drugi vreteno s kiči, tretji rep in peresa, ki ga bodo gnala. Takih velikih klopotcev je malo, zato pa ga postavijo tem bolj slovesno. Nekaj majhnih so že davno postavili na jablane ali kar na kole v gorici. Pa teh se ne sliši daleč; le toliko, da se jih veselijo domači otroci.

Pritrdili so ga na drog, namazali in uredili vse potrebno. Potem pa so ga zavrteli nekajkrat, da je njegov glasen klop-klop odjeknil celo od najmračnejše grabe. Mogočno je tolkel po zveneči kostanjevi deski, da so ljudje na sosednjih vrhovih postajali in poslušali. Vse pa je prepojila neka globoka sreča. Gube na čelu, ki so jim jih povzročile skrbi, so se spremenile v neke

zadovoljne poteze. Nihče ni več mislil na delo in muke vsega leta; jesen je tu in klopotci, ki naznanjajo ljudem, da grozdje zori, so zapeli...

Mehka, božajoča večerna zarja je preplavila zapadno polovico neba. Zdelo se je, da lije tam izza Pohorja. Mrak se je spuščal počasi, neslišno in zavijal gorice v tenčico zgodnjega večera. Stal sem na hribu in gledal vso to lepoto. Kmalu, ko se je stemnilo, so zapeli v goricah črički, tiho in plašno, potem pa glasneje; hipoma se mi je zazdelo, da se je pesem vseh teh stoterih drobnih živalic zlila v eno samo, ki je napolnila sleherni kotiček. Nato je zapihal od zapada še veter, ki je prebudil klopotce, najprej male, nato večje, končno pa še onega največjega na vrhu. Ko je udarjal zamolklo in počasi, so ljudje prisluhnili in zdelo se je, da jim pravi: Sko-ro bo! Sko-ro bo!

KRIVEC JOŽE, gimnazija v Ptuj.

D R O B I Ž

Dr. P. B. :

KAKO NASTANE GRAMOFONSKA IGLA

Večina gramofonskih igel se izdeluje v Zedinjenih državah, v Angliji in v Nemčiji.

Igla je iz jekla. Nje izdelovanje se začne z jeklenim drogom. Iz drogov se potom valjanja dobijo jeklene žice. Te dobavljajo tvornicam igel in sicer v obročih, katerih vsak tehta 30 do 40 kg. Najvažnejše pri izdelovanju gramofonskih igel je, da je žica iz najboljšega litega jekla. Tudi šivanke in bucike dobavljajo kar na vagone v obročih, in sicer prve iz jeklene žice, druge pa navadno iz železne žice. Te vrste igel izdelujejo v Nemčiji predvsem v Achenu in Iserlohn, gramofonske igle pa dela vasica v bližini Nürnberga; izdeluje jih za Grčijo, Kitajsko, Egipt, Havajske otoke, Španijo, Brazilijo in Nemčijo.

Žični obroč pride v stroj, ki reže žico v 35 cm dolge kose. Ti kosi pridejo v brusilni stroj, ki se vrti z 1200 obrati na minuto in okoniči vsak kos na obeh straneh kakor svinčnik. Vsak teh strojev poostri na dan najmanj 50.000 kosov. Seveda jih ne štejejo, temveč tehtajo. Odpadki so le malenkostni. Brušenje se seveda vrši s silnim šumom in iskrenjem. Plohe isker se sipljejo na vse strani in brusilna dvorana je vedno v prekrasnem umetalnem ognju. Avtomatično drsajo jeklene palčice preko vrtečih se brusilnih plošč in dobivajo tako konice v vsaki zaželeni obliki in tenkosti. Čimvečkrat gre konica preko brusa, tem bolj tenka postane.

Obe konici nato odščipnejo v dolžini nekako 16 mm. Ostala, približno 30 cm dolga palčica se nato spet okoniči na obeh koncih in ko sta lepo obrušena, ju spet odščipnejo. Sedaj je palčica samo še 27 cm dolga. Nato jo znova na obeh koncih obrusijo ter ju tudi odščipnejo... to delajo tako dolgo, dokler slednjič ne ostane 3 do 4 cm žice. Iz teh odpadkov znova lijejo žice. Igle, ki so nastale na ta način, pa nikakor niso lepe, vse so temne in črnikaste.

Treba jih je še izoblikovati ter jim dati lepi sijaj. Oblika se mora namreč ravnati po okusu različnih dežel: v Skandinaviji ljubijo igle s stranskimi platnicami, Argentinci pa imajo rajši igle s podaljškom na vratu, ker baje tako zvok gramofona bolje doni.

Odrezane in izoblikovane igle pridejo v utrdilnico. Po 20.000 igel denejo v železne ponve ter jih porinejo v peč, kjer jih potom segrevanja na 800 do 830 stopinj utrdijo. Iz vroče peči porinejo igle v olje. Ohlajevanje, takozvano kalenje, v vodi namreč ni dobro, kajti nekatere igle se v vodi skrivijo. Pravilno hlajeno olje deluje najboljše.

Igle so sedaj takorekoč gotove, samo izgledajo strašno umazano. Zato je potrebno, da pridejo še v likalnico. Tu jih v količinah 20 do 25 kg stroji neprestano mešajo, tako da se druga ob drugo drgnejo. To likanje traja po kakovosti igle 3 do 8 dni. Na nerazumljiv način se tu in tam nekatera igla temu likanju izmakne in

ostane črna. To se zgodi morda radi tega, ker so igle stožčaste. V likalnici se stroji s svojimi zobčastimi kolesi vrste zelo počasi in preobračanje igel povzroča peklenški ropot. Tako dolgo likajo igle, da izgleda, kakor bi bile ponikljane. Sicer pa po končanem likanju igle še posebej polirajo, kar traja navadno dva dni. In ko je vse končano, se igle tako lepo svetijo, da jih je kar veselje pogledati. Ta sijaj dosežejo z oljnim oljem in kositrnim pepelom. Nato še umijejo igle v vreli milnici ter jih posuše v popolnoma suhem žaganju, ki popije vlago, katera se igel še drži.

Sedaj so igle gotove. Seveda jih še točno pregledajo in odstranijo one, ki imajo kakšno napako. To izločevanje slabih igel se vrši naravno zelo počasi, v nasprotju z ostalim izdelovanjem, ki gre silno naglo. K sklepu omenimo še, da izdelava tovarna na dan včasih do deset milijonov igel.

V tovarni imajo tudi laboratorij, kjer natančno preizkušajo material in igle po vsakem posameznem obdelovanju. Seveda pa pokažejo, kako zelo se igla pri enkratnem igranju obrabi. In kdor je to videl in ljubi svoje plošče, ta bo pri vsakokratnem igranju vtaknil v gramofon novo iglo. Na ta način zelo štedi svoje plošče.

ČRKOVNICA

Rešitev za lansko 10. številko

P	A	S	T	N	E	T	E	C	E	Z	A	M	I	S	J	O
O	Z	I	I	A	N	I	S	E	D	A	R	R	N	A	A	S
I	I	I	S	I	A	R	S	D	A	B	I	S	D	I	R	O
O	J	A	I	I	R	A	A	R	A	E	J	A	I	K	E	J
P	A	J	O	V	E	N	D	A	R	L	E	V	J	A	M	E

ŠTEVILNICA

(M. K.)

1	2	3	2	4	5	3	5	6
6	7	8	9	7	3	5	10	11
7	8	12	3	6	7	10	13	11
9	7	14	12	3	6	2	15	11
10	16	17	9	13	18			
5	9	2	14	9	5	8	9	13
8	13	12	2	18	2	20	2	10
12	7	4	2	6	2	21		
3	10	10	13	15	7	9		
13	21	16	4	7	9			
18	7	10	13	9	2	8	13	18

priprava za merjenje
svetlobe,
vodja, upravnik,

del sveta,

del hiše,

cvetica,

žuželka,

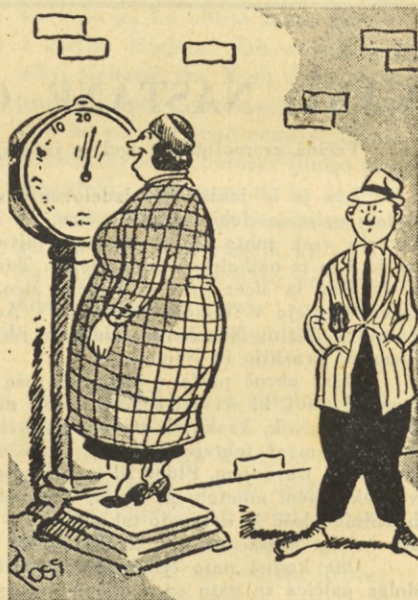
akademik,

kit,

cvetica,

predstojnik pravosl.
samostana,
mesto južno od Sa-
rajeva

ZA ZABAVO

»Tehtnejša« mnenja.

»...nič čudnega, draga Elza, da so
tvoja mnenja vedno tehtnejša od mojih.«

Širi „RAZORE“!

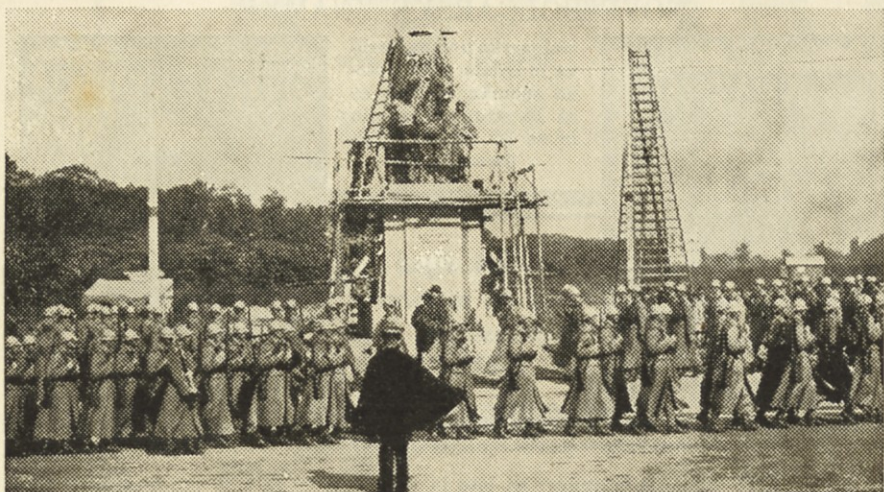
Prva in peta vrsta od zgoraj navzdol
dasta ime slovenskega pesnika in pisa-
telja ter naslov njegovega najpopular-
nejšega spisa.

Čuvajte Jugoslavijo!

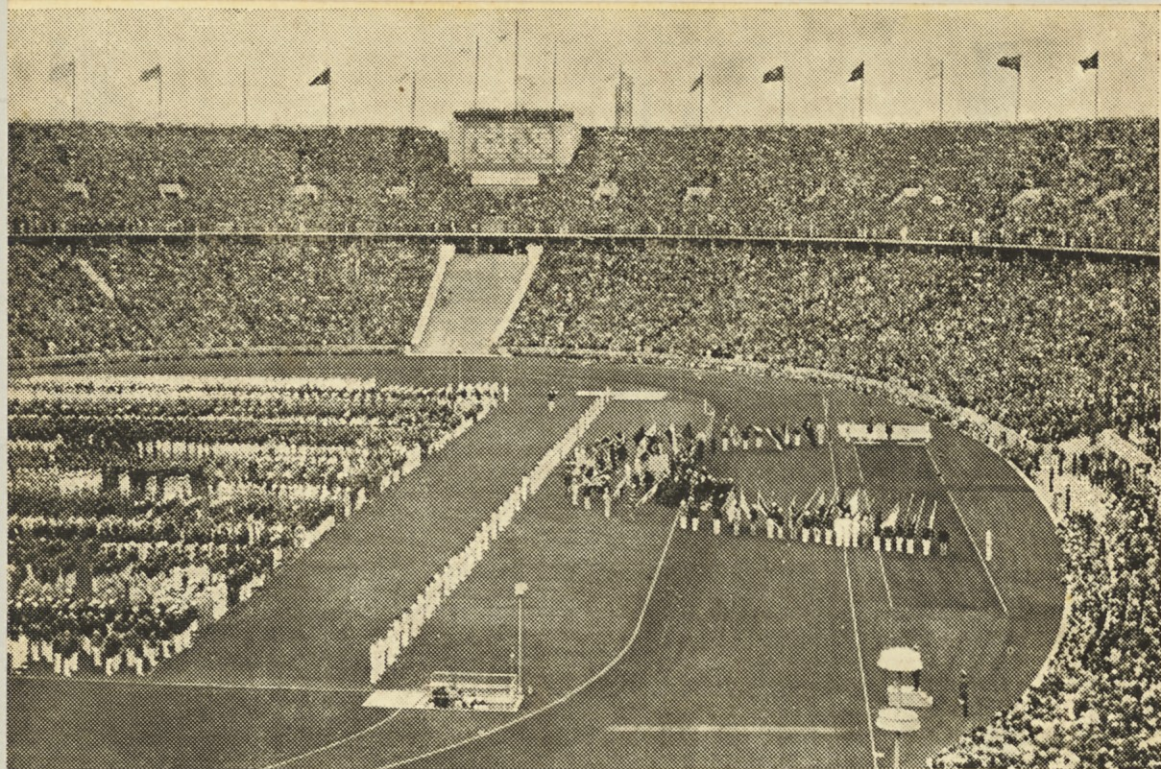
SPOMENIK ZA JUGOSLOVANSKA KRALJA V PARIZU

9. oktobra je bil odkrit spomenik v Parizu kralju Petru I., Osvoboditelju in Aleksandru Ujeditelju. Spomenik je odkril predsednik francoske republike Lebrun. – Mogočni defile francoske vojske pred spomenikom in častnimi gosti.

Delegacija jugoslovenske vojske pred odkritjem spomenika kralju Petru I., Osvoboditelju in Aleksandru Ujeditelju v Parizu.

Ministrstvo prosvete je z odlokom P. br. 19.462 od dne 30. VI. 1934. l. priporočilo „RAZORE“ za vse nižje srednje in meščanske šole!

SVEČANA OTVORITEV XI. OLIMPIJSKIH IGER

Pogled na stadion med svečanostjo olimpijske prisega.

NOVE BOLGARSKE ZNAMKE

Bulgarska poštna uprava je izdala nove poštne znamke, in sicer so za 15 stotov zelene in in za 30 stotov vijolčastorjave.

*Vsak dijak
naj bo naročnik
mladinskega lista
„RAZORI“!*

„RAZORI“ izhajajo osemkrat na leto in veljajo 30 — Din, za pol leta 15 — Din, za četrt leta 7'50 Din. Posamezna številka stane 3 — Din. — List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Maks Hočevar, ravnatelj meščanske šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, ravnatelj meščanske šole na Rakeku. — Za uredništvo odgovoren Drago Humek, upokojen ravnatelj meščanske šole v Mariboru. — Vse dopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. — Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.